

KULTURNA ANTROPOLOGIJA je ena od temeljnih vej antropologije.

ANTROPOLOGIJA je najbolj splošna veda o

loveku, pri

emer anthropos pomeni

lovek in logos pomeni beseda, govor. Deli se na dve temeljni pod disciplini, in sicer na

FIZICNO-BIOLOŠKO antropologijo, ki se ukvarja z biološkim aspektom

loveškega fenomena in na **SOCIALNO oz. KULTURNO**

antropologijo. Ta se ukvarja z nebiološkim aspektom

loveškega fenomena. S

lovekovo družbenostjo se ukvarja socialna antropologija; ukvarja se z družbenim življenjem vseh družb, razen zahodnoevropskih. S

lovekovo kulturnostjo pa kulturna antropologija, ukvarja se s kulturnim aspektom

loveškega fenomena

* Kultura je pri

loveku stara že 40.000 let, antropologija se s tem ukvarja 150 –200 let.

* Obstajalo je zelo veliko oblik družb, ki so bolj uspešne od kapitalisti ne družbe

* Kultura po slovensko pomeni »lepa umetnost«

* **KULTURA**

- Vse kar je pri

loveku nau

eno, kar ni dano biološko; pri posamezniku, pri družbeni skupini

- Nujni dodatek k biološkim danostim

- Simbolna dimenzija

- Pomen

- **Edward SAPIR: KULTURA JE SVET IZMISLEKOV** _ izmislek, kakšen je svet, kako funkcionira. Te svetovi so arbitrarni = poljubni (katerikoli izmislek je isto dober).

- **IZMISLEK = KULTURNA DEFINICIJA** _ nekaj nas od malega nau

ijo: npr. »bela barva«: mi ne vidimo belo barvo, mi vidimo kulturno definicijo (u inek objektivizacije),

e bi nas nau

ili nekaj drugega, bi videli nekaj drugega kot belo barvo

- Vsak element v kulturi je izmislek. Npr.: kaj premakne vejo. Za nas jo premakne veter, za Bušmane jo premakne duh prednika

_ za nas je bolj resni

no, da je veter, za Bušmane da je duh _ razli

ni kulturni odgovori

- **ZNANOST** je sistem dokazov, da so evropski izmisleki resni

ni

- Kultura je stara 40.000 let. Od takrat so ljudje živeli v svetu izmislekov _ znanje so lahko prenesli na novo generacijo

- **Kultura je sistem izmislekov, ki so aksiomatsko utemeljeni**. Aksiomi so od kulture do kulture razli

ni. Kozmologije so torej razli

ne. Sistemi, ki temeljijo na apriornih definicijah, ki se jih v posameznih kulturah ne more zanikati, so za posamezne predstavnike dolo

enih kultur te definicije resni

ne

- Sistem izmislekov se lahko prenese na drugo kulturo,
e je tam to sprejemljivo

- **Kultura je sistem, kako se ljudje vedejo, gibajo.** Od družbe do družbe so sistemi razli
ni. **Druga kultura se za
ne tam, ko naše kulturne rešitve niso ve
resni
ne.**

- Sistemi pomenov so resni
ni za neko družbo

- Družbenost se hitreje spreminja kot kulturnost

* Vsaka družba ima popolno kulturo. Vse kulture so za antropologijo enakovredne

* V kulturi obstajajo razli

ice simbolizacije _ **SUBKULTURE**

* Svet izmislekov = objektivna resni
nost

* **OBJEKTIVNI SVET** - Obstaja (npr. atomi obstajajo ne glede na to ali v neki kulturi so
definirani ali ne). Obstaja neodvisno od tega ali je v kulturi definiran

- Vsaka kultura pokrije majhen del elementov objektivno obstoje
ih fenomenov, ki obstajajo

- Nobeno

loveško bitje ne more priti v stik z objektivno obstoje

im svetom (ni dostopen za ljudi)_ ker živi v neki kulturi

* V kulturnem svetu obstaja tisto, kar kultura definira kot obstoje

e. Kar obstaja

onkraj kulture, za to kulturo ne obstaja,

* Znanost je fenomen zahodnoevropskega kulturnega kroga

* **2 nivoja resni**

nosti

- **Kulturno obstoje**

svet (ožji)

- **Objektivno obstoje**

svet (širši)

- V drugem smislu je kulturno obstoje

svet širši, ker v vsakem kulturnem svetu obstajajo elementi, ki jih v objektivno obstoje

em svetu ni _ **CISTI IZMISLEKI** _

elementi, ki jih ni v objektivno obstoje

em svetu _ pojmi

* Ve

ina našega vedenja je nezavednega

* Nagon _ kulturni program; avtomatizem

* **KULTURNI SVET** _ tiste stvari, ki so poimenovane, ki imajo lingvisti
nega zastopnika (beseda) _ SSKJ: stvari, ki obstajajo za slovensko kulturo

* **JEZIK** - Jezik je kraljevski vhod v kulturo (Sapir)

- Besedni zaklad jezika pove, katere stvari **obstajajo** (ni nujno, da za vsakega posameznika
obstajajo vse stvari)

- Iz besednega zaklada vemo, kaj je **pomembno**: veliko besed za pomembne stvari, malo besed
za nepomembne stvari:

SAPIR – WHORTFOVA HIPOTEZA

- Jezik _ slovnica _ logika povezav elementov (npr. slovni ni

asi _ Slovenci imamo 4

ase, Angleži jih imajo ve

(linearna percepcija časa, merimo pa ga po cikli

ni percepciji), Angleži so bolj precizni pri sekvenci

asa; v nekaterih kulturah, npr. indijanski, sploh ne obstaja sekvenca

asa: sedanjik, prihodnjik in preteklik obstajajo isto

asno _ percepcija

asa je druga

na. Preteklost in sedanost doživljamo isto

asno ob gledanju zvezd)

- Npr. samostalniki: Angleži imajo 2 obliki, Slovenci veliko ve

, zato Angleži nimajo za prevod lingvisti

nega zastopnika. Angleži niso tako precizni: socialna distanca ni tako pomembna kot pri Slovencih.

* Kultura je posameznike fundamentalno dolo

ila _

lovek nosi fundamentalne posledice

* Kultura **DOLOCA** - **PERCEPCIJO**: dražljaji so povezani s pomeni;

loveški

uti so kulturno organizirani biološki perceptorji.

Otrok:

1. faza: še ni pomena (D)

2. faza: u

enje (D+P)

3. faza: dražljaj je isto kot pomen (D=P) _ otrok je nau

en, pomen se lahko tvori tudi brez dražljajev _ simbolizacija (

loveške sposobnosti)

- **NEVROFIZIOLOŠKI USTROJ**: z vplivom kulture potencialno

loveški možgani, ki jih imamo od rojstva postanejo

loveški možgani _ **PORTMANOVO FIZIOLOŠKO PREZGODNJE ROJSTVO**: ob

rojstvu šimpanza so njegovi možgani enaki kot možgani 1 leto starega otroka _ po fizioloških

kriterijih se ljudje rodijo 1 leto prezgodaj: fiziologija in živ

ni sistem nista dodelana, posledica je **POMLAD ZUNAJ MATERNICE**: otroka okolje

obdeluje do tiste faze, ki mu omogo

a življenje, preživetje. Pri živalih je ta nedodelanost nižja kot pri

loveku. Nevrofiziološki sistem (možgani in živ

evje) postane

loveški, ko je otrok star 5 let. Če otroka prepustimo samemu sebi živ

ni sistem ne bo postal

loveški, postane samo, ko je organiziran s kulturo in to na dva na

ina: živ

ni sistem _ zna

ilne nevronske poti nastanejo s ponavljanjem dražljaja; možgani _ da nastanejo možganski

centri, ki jih otrok še nima, je potrebno kulturno u

enje. Dražljaj se lahko do 5 leta usmeri kamorkoli, po tem letu se nevronske sistem zapre, **kultura se zapiše v nevrone**, kultura postane del našega telesnega ustroja, ta zapis je trajen (saj se nevrofiziološki sistem zapre)

* **BIOLOŠKO** je tisto, kar nam je dano z genotipom. **FIZIOLOŠKO** pa je biološko predelano s kulturo oz. **kulturno predelana biologija**. Biološki ustroj vrste torej ni enak fiziološkemu ustroju.

* Kultura vodi

loveške

ute, vodi pa tudi **CLOVEŠKO PRESNOVO**, ki je zato fiziološki proces oz. kulturno predelan biološki proces.

- Primer: avtosugestivna smrt: v nekaterih kulturah obstaja **TABU PRESTOPANJA CLOVEŠKE SENCE**. Gre za to, da

lovek ne sme stopiti na senco drugega

loveka, kajti

e ta tabu prekrši, umre. Sprožijo se procesi, ki povzro

ijo smrt (v roku 6 mesecev)

- Evropejcem to ni bilo jasno, razlagali so, da gre to za primitivna ljudstva

- **Marcel Mauss** pa pravi, da gre za kulturno zna

ilnost, za socialno interakcijo. Ta ljudstva imajo druga

no predstavo o

loveku. Po njihovi kozmologiji, je senca glavni del telesa, zastopnik **nematerialne dimenzije**, ta dimenzija pa je ve

na. Človeka se lahko poškoduje na dva na

ina, da se napade njegov materialni del, še hujše pa,

e se napade nematerialno dimenzijo, saj se poruši razmerje kozmi

nih sil.

- Status

loveka, ki bo še dolgo živel _ preden

lovek stopi na senco

- Status

loveka, ki bo umrl v roku pol leta _ po tem, ko stopi na senco. Ta človek ve, kaj pri

akuje sam od sebe in ve kaj pri

akujejo drugi

lani kulture

- Na **STATUS** (mesto posameznika v socialni interakciji) se veže **VLOGA**, ki je

pricakovano vedenje posameznika v določenem statusu. To ni dejansko vedenje. Če posameznik noče biti deležen negativnih sankcij, se bo vedel po pričakovanjih.

- Mauss je ugotovil, da ljudje sledijo svoji socialni vlogi, tudi takrat, ko je njim evidentno v škodo _ vseeno bodo avtomatično sledili vlogi; s svojim vedenjem bodo realizirali vlogo

- Vedenje da umreš regulira lastno telesno presnovo _ **telesna presnova sledi**

pricakovanjem vloge, sledi kulturnemu pričakovanju, kulturni definiciji situacije _ področje **psihosomatike**

- Kultura konstantno regulira presnovo

- Ne gre za avtosugestivne smrti, ampak za kulturno vodenje, obvladovanje telesnih procesov _ avtomatizem, ki je onkraj človekovega razuma _ nihce tega ne more razumeti ali obvladati

* V vsaki kulturi so situacije, ko človek prestopi iz statusa še živeče osebe v status osebe, ki bo umrla _ kulturne in socialne vloge, ki vodijo v smrt. V naši kulturi je diagnoza **RAK**

(zahodno kulturna stigma). Največji šok pri tej bolezni je, da »ni več prihodnosti«, ta diagnoza predpostavlja, da človek umre _ mi vemo, da bomo umrli, vsi drugi vejo da bomo umrli, zdravnik nam pove; koliko časa še imamo, zato presnova začne tako delovati, da bomo umrli _ fundamentalno vedenje vodi telesno presnovo. Smrt, je lahko posledica dejanske bolezni, lahko pa je posledica **KULTURNE STIGME**. Če je človek bolan ali pa zelo star in ga vidimo čez 10 let, recemo: »Ta je pa ŠE VEDNO živ«, predpostavljamo, da bi moral ta že umreti, kultura to pričakuje _ kulturno pričakovano vedenje.

* Kultura je zorni kot s katerega gledamo _ **HIŠA Z OKNI**: koliko oken ima hiša je odvisno s katerega zornega kota gledamo, nikoli pa ne moremo videti vseh oken _ kulturna optika. To kar vemo je odvisno od pozicije s katere gledamo. Naša resnica je le ena od mnogih resnic, vsaka od njih pa je resnica

* Raziskan del psihosomatike je **ADRENALISNKI KROG**: adrenalin da dodatno energijo; več strahu povečuje adrenalin in več adrenalina povečuje strah _ krog, ki se konča z živčnim zlomom

* Ali lahko zamenjamo kulturo? Samo tisti del, ki ni vgrajen v naše telo.

* Kultura ima temeljno funkcijo, da **regulira vedenje posameznikov**, opremi jih z **avtomatizmom, kulturno opremo**, da posameznik ve, kako se ravnanje v posameznih situacijah v določeni kulturi. Avtomatizem, ki vodi naše vedenje, pokrije večino, kar mi vsakdanje delamo, kar je zunaj kontrole razuma, z razumom ne moremo vklopiti ali izklopiti te avtomatizirane programe. Ti programi so nezavedni, človek jih ne pozna. Posameznik v resnici ne ve, kaj počne, kaj se dejansko dogaja _ to vedenje je vodeno s temi avtomatskimi programi.

* Primer je **PRAKSA DAROVANJA**: Esej o daru (Mauss)

- Ljudje delajo neko stvar, ki mislijo da jo delajo. V resnici pa delajo nekaj drugega in sploh ne vedo, kaj delajo.

- Darovanje razumemo kot svoboden akt; aktivnost, ki je v domeni človeškega razumskega odločanja. Vendar, če bi bilo to svobodno in neprogramirano dejanje, bi lahko vsakomur podarili karkoli, vendar pa vemo, da ne moremo vsakomur podariti karkoli in ne moremo ne pokloniti darila (npr. mož - žena)_ zato je darovanje **programirano dejanje**

- Ob darovanju so kulturno določena pravila, ki jih izvajamo pa sploh ne vemo da so, jih ne poznamo

- **4 osnovna kulturna pravila darovanja:**

1. **NACELO OBLIGATORNOSTI**. To je nacelo obveznosti. Ob kulturno določenih situacijah (rojstni dan, god, obletnica, Božic, Novo leto) moramo dar dati. Če se ne držimo obljub, bomo deležni negativnih sankcij. Obligatornost pa ne zadeva samo **dajati**, ampak tudi da moramo darilo obvezno **sprejeti**, ne glede kakšno je (darila se daje, se sprejema, se jih ne sme vreci v smeti ali dati naprej, se ne sprašuje o ceni in ni važna uporabna vrednost), drugače bomo spet deležni negativnih socialnih sankcij.

2. **NACELO RECIPROCOSTI**. Nacelo **daj-dam**, to pomeni vračanje. Darila so predmeti, ki se vračajo. Pri Maorih se vračajo isti predmeti, pri nas se to ne sme _ različno pri različnih kulturah. Darila se vrnejo po nekem določenem času (rojstni dan prijatelja, ki nam je podaril dar za naš rojstni dan) _ **PROTIDAR**. Samo 1. dar je **DAR**, vsi naslednji so protidarovi. Darovanje je torej sekventno dajanje daru s **CASOVNIM ZAMIKOM**. Reciprocnost ne more steci, če oseba darila ne sprejme. Če sprejme, ta oseba postane dolžnik tistemu, ki je daroval _ pri darovanju se vzpostavi **DOLŽNIŠKO-UPNIŠKO RAZMERJE**, poziciji D-U se stalno zamenjujeta. Človek mora sprejeti določeno količino darov, da je potrjena njegova vrednost. Naša vrednost je toliko večja, kolikor ljudem smo dolžni dati darilo. Da je človek dolžnik je pozitivno vrednoteno. Večji kot je človek dolžnik, bolj pozitivno je, več je človek vreden, večji

je socialni status. **Dobrodelnost** je dar brez možnosti proti daru: bogati si doživljenjsko podredijo reveže, revež nikoli ne more podrediti bogatega _ občutek subjektivnega dolga bogatim, bogati moralno prepricani, da lahko vladajo. **Levi-Strauss** je razložil 3 oblike kroženja:

1. **BESEDE,**
2. **STVARI,**
3. **ŽENSKO.**

Najpomembnejša oblika kroženja in najvišji darje ženska. Pravila kroženja žensk veljajo tudi za ostale darove. Obredi porocanja _ sorodstvo _ obligacija sodelovanja. Vse menjave potekajo po principih darovanja, tudi ekonomija _ trgovanje.

3. **NACELO EKVIVALENTNOSTI. Isti dar za isti dar_** drag dar za drag dar, poceni dar za poceni dar. Nikoli ne smemo vprašati koliko dar stane. Nacelo ekvivalentnosti je »**diamant – ženska v postelji**«. Dar ima ekonomsko in uporabno vrednost, vendar to pri darovanju ni pomembno, saj **dar konstituira akt darovanja** in ne ekonomska in

uporabna vrednost. Vrednost daru je v **SIMBOLNI VREDNOSTI (ista mana za isto mano), to je zgodba, ki jo dar govori**, zgodbe pa so socialna interakcija, socialni statusi. Simbolna vrednost je centralna vrednost. Pri drugih kulturah npr pri Maorih ima dar **hau**, simbolno vrednost, del cloveka. Nacelo ekvivalentnosti se realizira, ko je

simbolna vrednost 1. daru enaka simbolni vrednosti 2. daru. Simbolna vrednost je kulturno predpisana Simbolna vrednost diamanta pomeni, da moški pretvori žensko v svojo žensko, v žensko s katero hoče biti. Protidar pa je, da ženska s tem moškim spi. Ženska ga s tem pretvori v moškega s katerim hoče biti. Danes ženske spijo z moškimi preden dobijo diamant _ ženska najprej pove, da je in moški, ki ga hoče, zato moški beži. Moški cenijo, da ženska z njimi ne spi _ naše branje kulturnega teksta je krščansko doloceno (v neki drugi kulturi ima ženska večji status, ce spi z veliko moškimi, v zahodnoevropski kulturipa to pomeni, da je ženska k***). Izjema so **starši**, ki nam dajo drag dar, mi jim damo poceni dar. Zato vedno bolj tonemo v dolžništvo, ker dajemo vmesni dar. Zakaj ne smemo dati pravega protidaru? Ker kultura, kulturni tekst pravi, da pravi protidar pride kasneje, to pa je nega za ostarele starše. Ce to ne naredimo smo v zahodni kulturinemoralni, kajti nemoralno je, ce damo starše v dom. Imamo občutek krivde. Moralna alternativa je, da najamemo negovalko na domu. Najbolj sramotno dejanje v vseh kulturah je, ce se ne odplaca daru _ moralna degradacija. Nacela ekvivalentnosti ne moremo kršiti brez sankcij.

4. **NACELO SOCIALNOSTI.** Darovanje je socialni in ne individualni akt, podreja se socialnim pravilom in ima socialne funkcije.

1. (temeljna) socialna funkcija: **vzpostavljanje kooperativnih vezi** med darovalcem in obdarovanim, darovanje je torej kulturno univerzalno sredstvo za vzpostavljanje teh vezi.

2. socialna funkcija: **sistem ohranjanja kooperativnih vezi**. Darovanje je preverjanje ali so kooperativne vezi še vzpostavljene. Ce dar izostane, se kooperativne vezi prekinejo.

3. socialna funkcija: darovi jasno **definirajo za kateri tip kooperativnih vezi gre**. Knjigo podariš prijatelju; pralni stroj, sliko podariš ženi; pri sexy spodnjem perilu pa gre za seksualnost. Darila povejo v kakšnih odnosih smo. Darilo mora biti vedno usklajeno s socialnimi statusi. Darovi izmerijo socialnost statusa, tip statusa in tip vlog.

- Pri darovanju mislimo, da darujemo na osnovi svoje lastne presoje in zmožnosti, v resnici pa pri darovanju upoštevamo pravila, ki jih sploh ne poznamo _ tako je v vseh kulturah _ kulturna univerzalija. Tako je vodenosleherno kulturno vedenj: vedno obstajajo pravila, programi, ki jih pravilno izvajamo, a jih sploh ne poznamo.

* **MANA** - Malezijsko, polinezijsko območje

- Tisto, kar imajo pojavi **onkraj seštevka pozitivnih lastnosti**

- Primer: »**moje zarocenke**« (Slavoj Žižek): zarocenka je grda, debela, vedno spravlja v sramoto, vara _ zakaj je torej še vedno zarocenka _ zato ker ima nekaj, kar druge ženske nimajo in to jo dela moja zarocenka

- Primer: **moški lovijo ptico**, ena puščica jo zadane. Zahodnjaška razlaga pravi, da je tisti moški, ki jo je zadel, bolje meril _ inferiorna razlaga pojavov. Ker pa se ptica premika, je moral moški meriti mimo ptice _ Evropejci bi za to rekli da je zgolj slučaj, Polinezijci pa bi rekli, da je puščica imela pozitivno mano

- Tam, kjer mi ne priznamo vzročnosti, v drugih kulturah še vedno obstajajo vzrocno-posledicne zveze

- Mana je **pravi razlog za vzročnost stvari**. Stvari pa so vzrocno posledicno urejene onkraj evropske razlage, vzročnosti.

- Edino področje **OKUSA** (parfum, obleka) je, kjer mi priznavamo mano _ logika mane: urejen red onkraj tistega reda, ki ga mi priznavamo.

- Objektivna realnost: slovenska kultura _ ne pozna mane (mana pokrije vzročnost onkraj vzročnosti, ki jo mi poznamo)

- Primer: **Marilyn Monroe**: imela je nekaj, zaradi česar so vsi obnemeli, ko so jo videli, vendar to ni seštevka pozitivnih lastnosti, saj so jo ženske posnemale in niso imele istega učinka _ niso imele mane, ona pa jo je imela. Mana ni povezana z pozitivnimi lastnostmi.

- **PODROČJE OKUSA**: mano tvori občutek ugodja (pozitivna mana – ugodje, negativna mana - neugodje), je obljuba ugodja. V nas je **MATRICA UGODJA**, ki se sproži ob določenih situacijah. Matrica ugodja ni dana biološko, ampak je dana z učenjem. Oblikuje se od prvega trenutka, ko otrok pride na svet (dojenje in previjanje) Med dražljaji se pojavi dražljaj 1. dojenja. Otroci še ne znajo jesti, ker to ni biološki program. Prototip, kaj je ugodje pa je prvo zaužitje mleka. Otroku se ponavljajo akti nege, otrok vidi, da se mu bodo stalno ponavljali dražljaji, ki mu bodo prinašali ugodje. Torej, prvo kar se otrok nauči je, da se ugodje ponavlja. Ko otrok doživi ugodje, dobi motivacijo za preživetje: »ŠE ugodja«. Otrok se nauči tudi, da ima to ugodje barvo, vonj, glas... otrok nima možnosti razumeti, da toplota mleka, dojka, mamin glas, ni ena oseba. To razume kot posamezen dražljaj. Loceni dražljaji tvorijo matrico ugodja. Ta matrica ugodja bo kasneje formirala okus. Če nam rdeča barva obljublja ugodje, nam bo ta barva všec. Matrica se sproži takoj ko se sproži podobnost. Otrok se uči kot podgana (podgana je v kletki, ko se ji da hrano se ji prižge luc, ko se prižge samo luc se podgani poredijo sline).

- Mana je naša projekcija v predmet, osebo, ni objektivna lastnost ali pozitivna lastnost te osebe. Mane neka oseba nima, to mi mislimo dajo ima, je le naše videnje.

- Mano ima oseba, ki spominja na mamo (ne kakšna je ona objektivno, ne gre za realnost), gre za to, kako si otrok mamo ali osebo, ki ga je negovala, zapomni. Mama je prototip boga, ima monopol ugodja in vedenja. Otrok mamo vidi kot vsevedno, vsemogočno in kapriciozno (otrokovo doživljanje matere). Ljudje, ki so močni, vedni in kapriciozni vzbudijo mano. Clovek ima mano, ker mi predpostavljamo, da nekaj ima.

- **Odnos ljubezni** je odnos otroka do objekta nege: mama je nadrejena, otrok je podrejen. Ljubiti pa pomeni podrediti se nekemu, ki ima monopol nad ugodjem. Moški se hoče podrediti ženski. Moški se ne zaljubi v žensko, ki ljubi – ta se mu ne podredi, zaljubi se v žensko, ki ga ne ljubi. Za moškega je odnos ljubezni, če je ženska nadrejena. Socialni odnos pomeni, da je en podrejen, drugi pa nadrejen.

- Bolj ko bodo stvari spominjale na 1. matrico, bolj bodo prave.

- Matrica ugodja se sproži na osnovi podobnosti dražljajev z dražljaji, ki so spremljali 1. izkušnje ugodja.

- **NEZAVEDNO** ne pozna casa. Če se nam je nekaj zgodilo, če nas je nekaj prizadelo pred mnogo leti in če tega čustva ne izživimo se nam vpiše v nezavedno. Nezavedno pa je večno in ta izkušnja zavedno ostane tam. Naše nezavedno insistira na objektu, ki ima mano. Ko neka oseba izgubi mani, clovek ne ve več, kaj je na tej osebi nekoc videl. Z nezavednim je treba živeti v miru, ne v sporu, bolj se je treba držati nezavednega, kot pa razumskega, ker nezavedno nam bo drugace sprožilo sindrom, ki nas bo psihicno unical _ zahodnoevropske kulture. V nekaterih kulturah pa ima nezavedno obstoj in se lahko ocisti v transu.

* Otrok za normalen razvoj potrebuje **1** objekt nege. Od 3 – 5 leta je v vseh kulturah neka meja, da otrok sam zacne delati stvari. Če mati še vedno skrbi (doji, ga previja) za malo starejšega otroka, se v tem vidi neka seksualna stigma, pred tem se tega ne vidi, ker je to nega. Bolj kot je mama ljubeca, bolj pozitivna bo naša samopodoba. Oče ne sme biti ljubeč, on je tisti, ki otroka odrta od mame _ **delovanje nacela ugodja** _ izberemo tisto razlicico, ki nam prinaša več ugodja oz. manj neugodja; da se zapusti to ugodje je potrebno neugodje (kazen): oče, ki pravi, da ne smeš biti več odvisen od mame (oče si mora to izboriti, otroku mora proizvajati neugodje); moralni imperativ: ko otrok podredi ugodje tistemu kaj je prav.

ANTROPOGENEZA

* Znanstvena razlaga našega razvoja naše vrste

* Pogled od danes nazaj

* **1. faza: 1. DIVERGENCA**

- Mitološka zgodba: zacne se v fazi **skupnega obstoja prednikov ljudi in opic**, ki naj bi živeli 40 milijonov let nazaj (takrat še ni bilo nobene opice). Kot najbolj verjetni skupni prednik se je uveljavil **EGIPTOPITEK**. To ni opica, ampak malo večja »macka«, ki je plezala po drevesih Egipta, imela je dolg oprijemalni rep in prste (oprijemalne okoncine). Za skupnega prednika so ga izbrali po 2 kriterijih:

- 4 **oprijemalne okoncine** (prsti)

- **protoprimatska lobanja** (spodnji-celjstni del lobanje je krajši od zgornjega)

- V naslednjih 36 milijonih let, se je egiptopitek razdelil v 2 vrsti. Torej 1. faza je trajala v 1. fazi od pred 40 milijoni let do pred 4 milijone let, imenuje se **1. DIVERGENCA** = obdobje, ko sta se iz mitskega potomca razvili 2 veji:

- veja potomcev je še naprej plezala po drevesih _ **PLEZANJE** Egiptopitek

- veja se je zacela gibati po tleh _ **HOJA PO TLEH**

- Centralnega pomena je, da sta se razvili **2 razlicni gibalni tehniki**. Evolucija prakticira **usklajenost telesa z gibalno tehniko** in ne z naravnim okoljem (žirafe – preživela je tista, ki je imela daljši vrat). Evolucija je dobila dva razlicna toka. Gibalna tehnika je temeljni selekcijski mehanizem.

- Tiste mutacije, ki izboljšajo gibalno tehniko se fiksirajo, fiksira jih naravna selekcija

- **1. divergenca pomeni 1. odmik**. To je **odmik od skupne gibalne tehnike** (plezanja). Naredili pa so ga naši predniki, ko so zaceli gibati po tleh in iskati hrano po tleh. Opice so potomci tistega prednika, ki je ohranil gibalno tehniko.

- 36 milijonov let je evolucija porabila za to, da je nastal telesni ustroj, ki se je postavil na noge _ **BIPADALIZEM** = **hoja po zadnjih dveh nogah**. Torej temeljni rezultat 1. divergence je bipadalizem, gibalna tehnika hoje po zadnjih dveh nogah se fiksira.

- Ko se je prednik postavil na zadnji 2 nogi, so vse mutacije, ki so izboljševale tehniko gibanja, bile prilagoditvene in so se fiksirale. Tiste mutacije, ki so bile za naše prednike

prilagoditvene (so izboljševale hojo), za opice ni bilo prilagoditveno (slabše za plezanje) in obratno. Tisto kar je za nas dobro, je za opice slabo in obratno _ evolucijsko imamo dosti manj skupnega kot si mislimo _ popolnoma divergentne poti razvoja

- Našo vrsto je proizvedla hoja po dveh nogah in ne možgani

* **2. faza: HOMINIZACIJA**

- Pojavi se rod HOMO

- Telesni ustroj se začne prilagajati hoji po zadnjih dveh nogah: podplati, **reorganizacija celotnega telesa** (gležnji, prestavijo se rodila, prsni koš...)

- Del teh sprememb je tudi **reorganizacija glave** _ pomembna je za uspešnost prednika.

- Evolucijski problem pri egiptopiteku je bil, da bi bilo treba vzpostaviti koordinacijo gibanja in vida, ce bi se gibal po zadnjih dveh nogah.

- Predniki so to koordinirali tako, da niso bili zravnani.

- **Hrbtenica se je evolucijsko izravnala, glava pa se je reorganizirala**: spodnja celjust se je premaknila za 90° in je pravokotna na hrbtenico, obrazni del se je premaknil naprej _ bolj ko se je reorganizirala glava, bolj so se predniki izravnali

- Nastal je nov, celni del lobanje _ **ODPRTJE LOBANJE, ODPRTE CELNEGA REŽNJA**. Ta del so zapolnili možgani _ zrasel je dodani del možganov, ki je **MATERIALNI POGOJ ZA VIŠJE INTELEKTUALNE FUNKCIJE** (govorjenje, petje, abstraktno razmišljanje), v starih možganih pa gre le za presnovo. Ti novi možgani so zadnja, najbolj stranska in ne ciljana prilagoditev, so stranski ucinek, **stranski produkt**. Torej reorganizacija glave se je zgodila zaradi koordinacije vida in gibanja in ne zaradi možganov.

- **FENOMENALNO ODPRTJE CELNEGA REŽNJA** _ predniki dobijo dodatne možgane zaradi bipedalizma.

- Dodatni možgani pa so materija za **SIMBOLIZACIJO** (to ni ucljivost, tudi druge vrste so ucljive; od drugih vrst pa nas loci simbolizacija, smo zmožni ustvarjati izmisleke).

- Predniki so na koncu 2. faze zmožni živeti v svetu izmislekov, imeli so **kulturo**, tako kot jo imamo mi.

- Ko ima vrsta materialni temelj simboliziranja (ustvarjanja izmislekov), dobi kulturo _ kultura je nastala evolucijsko, segmenti kulture pa so bili že prej.

- Vemo da kultura obstaja že 40.000 let in sicer po arheoloških najdbah _

1. **TEHNOLOŠKA REVOLUCIJA** (ob koncu 2. faze)

_ **Iznajdbe oz. spremembe v tehnologiji se začnejo gostiti, so zelo številne.** _ Predniki so morali biti zmožni abstraktnega mišljenja (so si zamislili, kako izboljšati orodje in ga nato izboljšali _ so planirali)

* **3. faza: SAPIENTIZACIJA ali 2. DIVERGENCA**

- Nastal je moderni homo sapiens

- Prednik je pred 25.000 leti nastal takšen kot smo mi

- Ko kultura nastane začne obratno delovati na evolucijo vrste

- Clovek je imel evolucijsko prednost, ker je bil pametnejši. Evolucijska prednost pa se pokaže šele, ko ima vrsta kulturo

- Mi se ne razvijamo vec tako, da se fiksirajo tiste mutacije, ki so prilagoditvene za hojo po dveh nogah, razvijamo se drugace. Odmik naše vrste _ izoblikoval se je cuden **telesni ustroj, ki ni v skladu z zakoni evolucije**. 3. faza se zato imenuje tudi

2. DIVERGENCA, 2. ODMIK _ vtelesni zgradbi so se zacele kopiciti lastnosti, ki so telesno disfunkcionalne.

- Ta odmik je Darwin razložil s seksualno selekcijo.

- Danes ta odmik razlagamo s kulturo oz. s **OBRATNIM UCINKOM KULTURE NA FIZIOLOŠKI USTROJ VRSTE**. To povratno delovanje je delovalo na dva temeljna načina:

1. **Kultura je omogočila, da so preživel organizmi, ki bi jih npravna selekcija izlocila**

_ Kultura pomeni zmožnost abstraktnega mišljenja. Predniki, ki so že imeli kulturo so kopicili znanje (generalno) _ npr. o boleznih, kako se jih pozdravi. Bolezen je dominantno odvisna od kulture _ ali so imeli dovolj znanja in sredstev za zdravljenje

_ Naša vrsta je isto stvar nadomestila z različnimi nadomestki: npr. če ima nekdo vročino, v eni kulturi jo zdravi eno zelišče, v drugi drugo zelišče. Ker napa vrsta ni fiksirana le na eno možnost, jemvečja verjetnost preživetja.

_ Od drugih nas loci, da je naše vedenje naučeno, pri nas je količina naučenega večja, večja pa je tudi variabilnost naučenega _ več kot je variant, večja je možnost preživetja.

_ Nakopice znanje je generalno. Vsi ljudje, vseh kultur, imajo znanje kako zdraviti bolezni, sploh pa za tiste bolezni, ki so v tisti kulturi pogoste _ lokalna znanja (zato je malarijo najboljšo zdraviti tam kjer izvira). Ta znanja se potem prakticirajo. In če so znanja in sredstva zadostna bo organizem preživel _ o preživetju organizma ne odloča več naravna selekcija, ampak kulturno znanje.

_ Nobena kultura ne zna nevtralizirati vseh felerjev (?), vsaka kultura pa zna nevtralizirati vsaj nekatere.

_ Naravna selekcija začne delovati onkraj kulture, ko kultura nimamveč sredstev

_ Kaj to pomeni za genetsko konstitucijo vrste? Ko je začela kultura delovati, je onemogočila naravno selekcijo, v gene pa se je začeli vpisovati določeni fiziološki felerji, ki se prej niso mogli. Torej začela so se zapisovati genetska ozadja za fiziološke felerje, ki se prej niso mogli _ preoblikoval se je genum vrste. Fiziološka nedodelanost ima zdaj genetsko ozadje, genetski ustroj je evolucijsko nevzdržen, je evolucijsko nekompatibilen. Če bi se širilo genetsko ozadje za fiziološko neustrezno

opremljenost pred 100.000, bi izumrli, danes pa ne.

_ Razne populacije so prispevale različna ozadja za fiziološko neustreznost.

_ Kultura pa omogoči, da ljudje z neustrezno opremo preživijo

2. **Kultura je nagrajevala tiste, ki so fiziološko podopremljeni**

_ Kultura ima rajši nepopolno osebo, ki je fiziološko podopremljena kot pa evolucijsko prilagojeno osebo

_ Že 40.000 let nazaj se je gibalna tehnika v vseh vrstah genetsko fiksirala, vendar so se pojavili tudi mutanti, ki npr. niso mogli hoditi, vendar niso preživel, ker pred sovražniki niso mogli zbežati.

_ Mi smo izgubili genetski program za gibalno tehniko za bipedalnost _ hodimo, ker smo se naučili: v 3. fazi je obstajal naš prednik, ki je bil mutant, ki ni mogel hoditi (svoj genetski zapis je nato predal potomcem), a je vseeno preživel. Preživel pa je zato, ker so ga naučili hoditi (ni hodil sam od sebe) _ preživetveno je bil ta na boljšem, imej je neke prednosti _ ta ki se je naučil hoditi je bil pametnejši _ generalni prenos znanja, vsako učenje je totalni fenomen. Ta prednik se je moral torej naučiti in to je bila edina strategija preživetja. S tem ko se je naučil hoditi, se je naučil tudi ostalih stvari, bil je bolj dojemljiv. Ker je bil pametnejši je imel reprodukcijsko korist. Pametnejši je tisti, ki se je MORAL uciti (lahko uciti _ morati se uciti).

UCENJE JE EDINA PREŽIVETVENA STRATEGIJA _ takrat začne povratno učinkovati na fiziološki ustroj vrsta. Evolucija pa deluje tako, da s čim manjšim naporom doseže cilj.

_ Reprodukcijska strategija ni dana biološko _ ženske so selekcionirale po kriterijih, ki so kriteriji kulture. Ženske izberejo tistega, ki je kulturno popoln in ne tistega, ki je fiziološko popoln. Bolj kulturno pa je popoln tisti, ki se je moral več naučiti, več pa se je naučil tisti, ki se je moral naučiti.

- _ Kultura je omogočila, da so tisti, ki so imeli genetsko ozadje za nepopolnost, imeli več potomcev.
- _ Zato mi izgubljam vse instinkte, ker je to v kulturi disfunkcionalno
- _ V kulturi je fiziološka opremljenost zmožnost učenja _ kulturi se ne moreš prilagoditi
- _ Možnost preživetja imajo tisti z nepopolno opremljenostjo _ serija felerjev _ to pomeni, da se moramo učiti; smo najbolj uspešna vrsta
- _ Isti feler lahko nevtraliziramo z različnimi programi.
- Oba učinka povratnega delovanja sta neskladna z evlucijskimi kriteriji.
- Naša vrsta je spremenila odnos do narave _ za naš genetski ustroj je edino naravno okolje kultura (če bi bila to prava narava, bi izumrli). Zaradi tega je naš genetski ustroj posledica zgodovine in ga ni mogoče razložiti z naravnimi zakoni.

SEMINAR

MARCEL MAUSS

* Dela: Esej o daru, Sociologija in antropologija

* Tekst: 1924

* **1. vprašanje: Kaj je antropologija in kaj je njen predmet?**

- Antropologija je **splošna veda o cloveku**

- Predmet antropologije je **clovek**

* Kaj je clovek? Clovek je sestavljen iz več delov. Clovek je:

- **živo bitje** _ biološka dimenzija _ **BIOLOGIJA**

- **zavestno bitje** _ psihološka dimenzija _ **PSIHOLOGIJA**

- **družbeno bitje** _ sociološka dimenzija _ **SOCIOLOGIJA**

To imenujemo **TRIADNI MODEL CLOVEKA** (cloveškega modela)

* Antropologija se od drugih ved loci po tem, da **preucuje vse tri dimenzija**

skupaj, hkrati: biologija+psihologija+sociologija naenkrat. To opredeli antropologijo kot **sintetično vedo o cloveku**. Antropologija ne preucuje cloveka na isti način kot ostale vede, preucuje cloveka kot totaliteto. Torej je antropologija splošna veda o cloveku kot o **TOTALITETI** _ hkrati, istocasno se preucujejo vse 3 cloveške dimenzije. Pojem totalitete postane metodološko nacelo zahodnoevropskih znanosti, postane "terminus tehnicus".

* **2. vprašanje: Mesto antropologije v sistematiki ved?**

- Odnos **ANTROPOLOGIJA – BIOLOGIJA**: najširša veda je biologija, **antropologija je del biologije**, ker je biologija najbolj splošna veda o vsem živem, clovek pa je samo en element tega živega. Antropologija je del naravoslovnih ved _ tradicionalna zahodna pozicija od razsvetljenstva naprej.

- Odnos **ANTROPOLOGIJA – PSIHOLOGIJA**: psihologija je veda, ki preucuje obnašanje, obnašajo pa se tudi druge vrste, zato je samo **tisti del psihologije, ki se ukvarja s clovekovim obnašanjem del antropologije**. **ETOLOGIJA** je znanost, tisti del psihologije, ki preucuje obnašanje drugih vrst.

- Odnos **ANTROPOLOGIJA – SOCIOLOGIJA**: **sociologija je izključno antropološka veda** in v celoti spada v področje antropologije. Sociologija preucuje samo cloveka

* Clovekovo družbeno življenje ima institucije, živali tega nimajo. Izmislek je tista bistvena razlika med živalsko in cloveško družbenostjo, ki še danes velja v znanosti. Mauss **INSTITUCIJE** razume kot kulturne institucije, so univerzalne, gre za **sistem pravil, ti sistemi so nebiološki, so nauceni, so deljeni v eni skupini** (ne univerzalno), **določajo individualno vedenje**. Kolektivno vedenje drugih živih bitij je biološko programirano, to pa ni družba.

* Primer institucije: **TABU INCESTA** (glej 21–5)

- Tipična institucija
- Sistem pravil, fundamentalno organizirana človekova družbenost

* **3. vprašanje: Kritika antropologije!**

- Problem antropologije, sociologije, psihologije je, da so premalo povezane, posledica je bil premajhen pretok znanj iz ene discipline v drugo – znanosti so ponovno odkrivale druge znanosti.

CLAUDE LEVI-STRAUSS

- * Najbolj vpliven antropolog 20. stoletja
- * Strukturalist: predpostavlja, da obstaja ozadje v mentalnih procesih v možganih.
- * Tekst: 1957 – 1. centralno delo
- * **1. vprašanje: Kaj je antropologija in kaj je njen predmet?**

- Antropologija je **znanost o človeku**
- Predmet antropologije je **človek**

* Kaj je človek? Človek je sestavljen iz 2 delov – **DIADNI**

MODEL. Človek je:

- **fizično, biološko bitje**
- **socialni in kulturno bitje**

Človek se v znanostih 20. stol. Ne razume kot triadno ampak kot diadno bitje. Psihološki aspekt izgine, zgubi status neodvisnega aspekta. Socialni in kulturni aspekt ima samo človek.

* Da je človek fizično bitje se nanaša na: rase, telesno zgradbo, biološki ustroj vrste – tisti aspekti, ki so povezani z njegovo telesnostjo – **TELO** – fiziološki aspekt vrste. Ali je to tudi biološki aspekt vrste? Levi-Strauss pravi, da je **fiziološki ustroj posledica zgodovine, ta zgodovina pa je kultura**. Ni posledica biološkega delovanja – tak kakršen je človek je posledica kulture in ne naravnih zakonov. Mi telesnega ustroja ne dolgujemo naravni selekciji, ampak kulturi – **popoln darvinist**.

* Da je biološko bitje, pa pomeni, da so nam biološko dani naši geni prednikov.

* Fiziološko biološki pol je dan z geni, socialno kulturni pol pa ni dan z biologijo, ampak z interakcijo s socialno kulturnim okoljem. Socialno pa ni enako kulturnemu.

- Socialno se nanaša na človekovo socialnost, družbenost, družbo
- Kulturno se nanaša na kulturnost, kulturo

- **DRUŽBA – KULTURA**

- Vendar sta obe, družba in kultura dani s socialnim učenjem, nista dani biološko. Prav tako se kultura in družba pojavita **ISTOCASNO** (če je družba, je tudi kultura in če je kultura je tudi družba) – zato se zdi da sta isto

- **Kultura** se nanaša na sistem **simbolizacije**

- **Družba** se nanaša na **socialno organizacijo, na socialne institucije, socialne interakcije**

- Slovenska družbe ni enaka slovenski kulturi. Slovenska kultura pomeni, da je tabla bela, da je vejo premaknil veter, da je to spodaj in da je to zgoraj... Slovenska družba pa pomeni šolski sistem, parlament, število strank... Pred 20 leti slovenska družba ni bila enaka današnji družbi – dve različni družbi. Kultura izpred 20 let je enaka današnji (bela je še vedno bela) – kultura je še vedno ista.

- Iz tega sledi, da ima **simbolizacija visoko stabilnost skozi prostor in čas**, kultura se zelo počasi spreminja, za spremembe je potreben zelo dolg zgodovinski čas. **Kultura je trajni element. Družba pa se spreminja zelo hitro.**

- Sprememba družbenih ustrojev lahko zaživijo, ce so skladne s kulturo, ker kultura doloci sistem pomenov, doloci sistem individualnega obnašanja. Družbeni ustroji, ki niso skladni, jih kultura iznici, blokira.

- Slovenska kultura ni kapitalisticna, družbeni ustroji pa so kapitalisticni.

- Na isto kulturo se zgodovinsko cepi vec družb.

* Clovek po Leví-Straussu ni vec psihološko bitje, ampak ima samo 2 pola. Psihološka dimenzija je samo nivo socialno kulturne dimenzije. **Socialno kulturni pol ima dva nivoja**

1. **NIVO SKUPINE**. Ce preucujemo s tega nivoja, se nam prikaže kot konkretna **kultura**

2. **NIVO POSAMEZNIKA**. Ce preucujemo s tega nivoja, se nam prikaže kot **psihološki ustroj, osebnost**

Leví-Strauss psihološkemu delu ukine avtonomijo.

* Kar je osebnost, to se dolguje kulturi, v kateri je oseba odrasla, to ni neodvisno, avtonomno. Psihološki ustroj je odvisen od genotipa, vendar forma psihološkega ustroja se dolguje kulturi, genotip ne doloca finalne oblike.

* Psihološki ustroj je mesto posameznikovega vpisa v kulturo. Psihološki ustroj je funkcija kulture.

* Dodatna bistvena posledica: ce je psihološki ustroj mesto vpisa v kulturo, pomeni, da na psihološki ustroj posameznika ne moremo vezati, da je posameznik subjekt, da je svoboden. Posameznik v psihološkem ustroju ni svoboden, v psihološkem ustroju je v kulturi _ to ni mesto svobode, ampak mesto nesvobode_ **SUBJEKTA NI**. Posameznik nima mesta, kjer bi šel preko ali izstopil iz lastne kulture. Dokler humanisticne vede ne bodo razumele, da subjekta ni, ne bodo postale znanosti. Svoboda ni enacena z vdori realnega, ampak z zmožnostjo izpisa iz kulture. Iz kulturnega teksta se ne da izpisati.

* **2. vprašanje: Mesto antropologije v sistematiki ved?**

- Antropologijo umesti med humanisticne vede

- Sredi 20. stoletja _ evropska znanstvena zavest in tradicija _ humanisticne vede si delijo predmet preucevanja: clovek

- Sredi 20. stoletja se prime Durkheimova ideja, da morajo en del cloveka preucevati neke posebne znanosti

o Znanosti, ki preucujejo cloveka kot biološko bitje

o Znanosti, ki preucujejo cloveka kot družbeno bitje

Te dvojne znanosti (Durkheimov izmislek) skupaj tvorijo humanisticne znanosti.

- Antropologija se deli na:

o **FI/BI** _ biološki aspekt cloveka (predmet je telo)

o **SOC/KULT** _ sociološki aspekt cloveka

- Humanisticne vede v celoti ne spadajo niti v družboslovje. Humanistika je širša od družboslovja.

- Leví-Strauss pravi, da je predmet diaden, znanost je tudi diadna

- Odnos do drugih ved: odnos antropologije do **ETNOGRAFIJE** in **ETNOLOGIJE**. Ti dve vedi imata identicni predmet ko antropologija. Slovenski antropologi pravijo, da so iste. Pri humanisticnih vedah ni cilj, da se znanost definira skozi predmet, saj imajo vse znanosti isti predmet. Antropologija, etnografija in etnologija so vede, ki so iste, ko gre za predmet. Kriterij, kako locijo vede je **metoda**.

- Leví-Strauss loci te tri vede po **stopnji splošnosti**, ki raste od etnografije proti etnologiji do antropologije.

- **ETNIGRAFIJA** je znanost ki preučuje konkretne družbe tako, da se tam izvrši terensko delo. Prepovedano je posploševanje in primerjava (komparacija). Je **deskriptivna** veda. Klasični rezultat je klasična etnografska monografija (Argonavti Zahodnega Pacifika)

- **ETNOLOGIJA**: gre za 1. stopnjo splošnosti. Zagnemo posploševati, bolj splošni zaključki, ki so povezani s kulturo skozi čas. Po Leví-Straussu obstajajo 3 načini, kako priti do **splošnih zaključkov**. **KOMPARACIJA** je primerjava, ki lahko poteka po 3 oseh:

1. **SINHRONA**: v danem trenutku, ne upošteva se, kako se stvar spreminja skozi čas, ne ukvarja se z zgodovino. Velik del antropologije je sinhron.

2. **DIAHRONA**: primerjanje skozi čas. Metodološki pristop evolucionistov v 19. stoletju, vse antropologije do Malinowskega.

3. **PREDMETNA**: en kulturni primer, element se primerja sinhrono in diahrono. Ta metoda je značilna za etnologijo, ki je **komparativna** veda. Ni deskriptivna veda. Stopnja splošnosti je omejena z osmi primerjanja. Etnografske monografije so za etnologijo material primerjanja.

- **ANTROPOLOGIJA**: je najsplošnejša veda o človeku. Skušaj ugotoviti zakonitosti človeškega bivanja, ki so splošno veljavne, ki veljajo za najmanjšo melanezijsko vas in na najbolj civilizirano družbo. To je iskanje splošnih zakonitosti človeškega fenomena, zato pa uporabi materiale etnografije in rezultate etnologije. To je **teoretska** znanost, njena metoda je analiza in sinteza. Obstajata dve ravni značilnosti: **vidna raven** in **struktura** (obrazec, ki proizvaja te vidne značilnosti. Konkretna forma so posledica strukture, strukture so iste, na ravni vidnih značilnosti so kulture različne, na ravni strukture pa so iste. Antropologija mora iskati obče zakonitosti človeškega

fenomena, to pa so značilnosti strukture. S terenskim delom se vidi samo vidna raven. Treba pa je priti onkraj tega, treba je ugotoviti strukturo. Leví-Strauss predpostavlja, da onkraj razlik med kulturami obstaja istost (Družine, reprodukcija...)

Leví-Strauss opredeli razliko med socialno in kulturno antropologijo. Danes je britanska antropologija socialna in ameriška antropologija kulturna. Gre za razliko v zgodovini, tradiciji, kaj se preučuje, katere so druge vede, na katero se antropološko raziskovanje nanaša:

Po tej shemi se vidi razlika: vertikalno je os socialne antropologije, horizontalno je os kulturne antropologije. Kulturno antropološki pristop je povezan z diahronostjo: geografija in zgodovina. Geografsko je bila utemeljena v 19. stoletju v VB s Tylorjem, v ZDA jo je prinesel Boas.

* **3. vprašanje: Kritika antropologije!**

- Temeljni napaki antropologije:

1. antropologija ni antropologija. Vecina antropologije v tistem času je bila na ravni ali etnografije ali etnologije. **Zelo malo je prave antropologije**.

2. **nepravilno razumevanje predmeta antropologije**. Po Leví-Straussu je predmet človek kot totaliteta. Po njem totaliteta pomeni dve stvari: **Maussova totaliteta** (hkratno preučevanje vseh 3 dimenzij) in totaliteta, ki je sestavljena iz **opazovalca in opazovanca**. Treba je dodati tistega, ki opazovanje vrši

- **Opazovalec**: => V predmet antropologije vstopa tisti, ki opazuje, ker ta oseba definira predmet, predmet spremeni in o predmetu poroča

=> **Nehoteno spreminjanje situacije**

=> Opazovalec definira predmet skozi lastne kulturne definicije

=> Opazovanci vejo, da so opazovani in se drugače obnašajo. Zagnejo se avtomatsko vesti **idealno tipsko** (norma), kakor bi se morali, to vedenje ima torej smer. Po pričakovanjih se vedejo nehote _ **socialni avtomatizem**

=> Na to njihovo obnašanje vpliva tudi spol, lepota, simpatičnost.

- So pa stvari, ki jih **opazovanci** delajo nehote _ zavestna odločitev opazovancev, da ne dovolijo opazovalcu, da pride do vseh podatkov. Opazovanci problematičnih podatkov nočejo razkriti. Uporabljajo različne taktike:

o **Zavestno lažjejo**: zavestno povejo napacne informacije

o **Preprecijo dostop do socialnih praks**, za katere nočejo, da jih opazovalci vidijo. Opazovance ne morejo prisiliti, da bi jih spustili v vse aspekte človekovega življenja. Opazovanci se bojijo, da bodo spremenili situacijo, kozmični red, kar lahko vodi do katastrofe. Antropologi tako niso imeli dostopa do številnih ceremonij, ki so fundamentalne za domacine.

o **Zamolčevanje podatkov**: ni direktno laganje

- Odvisno od **strategij, osebnostnih lastnosti, empatičnosti** opazovalca do katere mere bo lahko zbral podatke. Npr. **razlika med žensko in moškim**, vsak lahko pride do različnih aspektov. Odvisno tudi od **starosti**, mlajši imajo več prednosti, lažje pridejo do podatkov, mlajše hočejo tudi poročiti, s poroko pa si pridobijo zaveznike – kot sorodnik ni nevaren, odpre se cel spekter podatkov. Pomembna je **EMPATIJA**, to je **sposobnost, da se vživiš v druge**, to je dar iz zgodnjega otroštva, se je ne da naučiti. Empatijo nas je naučila mama ali pa ne. Kasneje se je ne da naučiti. Ženske se spodbuja, da so empatične, fante ne. Bolj pravilno bo ravnal tisti, ki se zna vživeti, dobi se več informacij. Brez empatije je terensko delo nemogoče. Z empatijo se bolj učinkovito prebije mehanizme, ki jih opazovanci postavljajo v obrambo. Če pa se počutijo ogrožene se ne da priti do informacij. Od opazovalca je odvisno, kako se znajde v situaciji, kako bo obšel te mehanizme _ n imajo vsi antropologi iste potencialne. Zato so tudi poročila antropologov tako različna.

- Primer. Malinowski _ iz njegovega osebnega dnevnika je razvidno, da naj bi bil rasist. V strokovnem dnevniku naj bi pisal objektivno. Vprašanje objektivnost _ s tem se je ukvarjal že Sapir. Vsako poročilo antropologa je visoko subjektivno (na to vpliva drža opazovalca).

- Opazovalca je treba vključiti v opazovanje, raziskavo. Poročila s terenov so **subjektivna** (interpersonalni dejavniki+subjektivnost). Vedeti je treba, kakšen je opazovalec. Različni raziskovalci ne bodo prišli do istih rezultatov v isti situaciji. **Opazovalec je središčna točka, okoli katere so se zbrali podatki, kakor so se zbrali.**

- Antropologi trpijo za **kompleksom »moja vas«**. Ne želijo, da še kdo drug raziskuje isto vas, ker pride do vprašanja, ce so podatki, ki jih je on zbral pravi. Drug antropolog lahko ugotovi, da ni res, kar je ugotovil prvi antropolog, to pa si noben antropolog ne želi.

- Opazovalca je treba vključiti, ker **opazovalec predstavi rezultate svojega opazovanja**. To pa opiše, kako se njemu zdi, predpostavljamo, da kaj **zamolci**, kaj **predrugaci**, lahko pa nič od naštetega. Zagotovo pa naredi **selekcijo podatkov**, domorodci ponavadi ne prepoznajo, da gre za njih. Domorodci so zacele študirali antropologijo in ugotovili, da ni res, kar o njih piše.

- Obstajata dve poziciji. **EMSKA pozicija** je pozicija **domorodcev**. **ETSKA pozicija** je pozicija **opazovalcev**, ki stvari predstavljajo skozi **zorni kot lastne kulture** (npr. skleda je bela, za domorodce pa to ni bela _ problem). Problem so **PREVODI**, ker npr. ni dovolj besed: angleščina ima eno besedo za vrt, Trobriandci pa jih imajo več. **S prevodom se izgubi kultura za domorodce**. Prevajajo v **zahodnjaške termine**, to pa je za domorodce narobe. Monografije so predstavitev prvega Evropejca, ki je napisal, kaj je videl in prevedel v zahodne termine, nobena monografija pa ni dobila pozitivne ocene domorodcev. _ 2 subjektivni videnji: antropolog in domorodec (določenih stvari ne vidijo, ker se jim to zdi normalno, določene pa vidijo boljše).

- Antropolog pride do pravih rezultatov, ko je hkrati zunaj in noter _ Malinowski. Ne smeš biti del te kulture, ker si potem zaslepljen s strani ene dimenzije oz. z eno stvar. Moraš biti tudi od zunaj, ne smeš se prevec integrirati. **Antropološki ideal, da imaš emski in etski pogled.**

- Leví-Strauss pravi, da os monografije zgodbe o opazovalcih

- Leví-Strauss _ **1. kritika**, ki se je izkazala za točno _ problem antropologije, da so **vse monografije napisane z zornega kota opazovalca**. Antropologija je prva, ki je dojela ucinek opazovalca.

- **2. Leví-Straussova kritika** je zadevala problem njegovega razumevanja antropologije. Ugotovil je, da je vecina antropologije na ravni etnografije ali etnologije, zelo **malo je prave antropologije**. Postmodernisti so predlagali, da naj antropologija le popisuje. Zato so se zahodnoevropski etnologi spremenili v antropologe. Na škodo antropologije in etnografije, zaprli možnost, da se antropologija razvije v zahodni Evropi (ni bila popularna, ker je bila meščanska, popularna etnologija, ker je bila narodopisna, bila je politično zaželena znanost). V tranziciji so se spremenili v antropologe, tako so bili v vseh režimih na pravi strani. Antropologija se v zahodno evropskih državah ne more razviti. Etnologi, ko so se preimenovali, so opustili etnografijo, ki je bila zelo dobro razvita. Vzhodna Evropa ima dosti vec materiala kot Zahodna Evropa. Etnologija je boljša na Vzhodu kot Zahodu.

* Ucinik psihoanalize: pretvorba realnega v simbolno, resnicnost ni pomembna

BRACO ROTAR

* Vezan na francosko antropologijo (poleg te obstajata še ameriška in britanska)

* Tekst: 1976

* **1. vprašanje: Kaj je antropologija in kaj je njen predmet?**

- Antropologija je **skupek ved, ki preucuje skupen predmet=clovek**

- Predmet antropologije je **clovek**

* Kaj je clovek? Clovek je kot **HOMO** in kot **ANIMAL**. Ena od razlicic diadnega modela. Homo _ kar je znacilno samo za cloveka (nebiološka dimenzija), animal _ kar clovek deli z živalmi (biološka dimenzija)

* Homo se deli na 3 osnovne pole

1. **OSEBNOST** (enakostne razlike na ravni posameznika)

2. **KULTURA** (enakostne razlike na ravni kulture, po cem se jaz enako kot drugi iz moje kulture razlikujem od druge kulture)

3. **CLOVEKOVA DRUŽBENA NARAVA** (v cem smo si vsi ljudje isti, ne glede na to da smo razlicni kot posamezniki in kot clani družbe; Kroeber; tega Leví- Strauss nima, je pa prisotno). Obstajajo stvari, ki si jih kulture delijo _ cloveška medkulturna univerzalija

* **2. vprašanje: Mesto antropologije v sistematiki ved?**

- **Antropologija je skupek ved**, ki proučujejo isti predmet (clovek)

- Ne predpostavlja, da je antropologija ena znanost, ena veda

- Antropologija je skupek humanisticnih ved, dela kup napak. Ni veda, ker to ni enotno podrocje. Antropologija sintetizira vedenja drugih ved. Ta ocena je dana 1976, ko se je že zacel val postmodernizma, ko se je zacelo radikalno dvomiti v znanost. Rotar v tem casu pravi, da antropologija ni znanost.

- Antropologija je naredila cel razvoj _ antropologija je del naravoslovja_ antropologija je edina prava veda o cloveku _ antropologija sploh ni veda. Ohranila se je ideja o sintezi (clovek kot totaliteta cloveškega fenomena; sinteza znanj o cloveku).

- **Antropologija je PROTOTIP humanisticnih ved**. Prototip pomeni model, po katerem se morajo zgledovati. Vse humanisticne vede bi morale sintetizirati delcke znanj, do katerih pridejo posamezne znanosti. Nobena humanisticna veda ne more biti znanost. Humanisticne

vede ne morejo doseči kriterija znanosti. Gre za dilemo zahodnih znanosti. **Antropologija so ZDA med humanisticnimi vedami.** ZDA so združenje nekih enot, ki so prave enote. ZDA kot družba obstaja le z evropske perspektive. Kar pa obstaja so konkretne etnicne družbe, družijo se po etničnem ključu. Njihova dejanska identiteta je etnicna identiteta, obstaja pa še nadetnicna identiteta (Švedetnicna, Havajcan, American-nadetnicna). ZDA niso družbe na evropski način, ki bi morale temeljiti na etnicni pripadnosti (stalni strah v multietnicnih skupnostih, da družba ostane integrirana: odkriti in ideološki teror). ZDA so zgolj videz ene celote. Antropologija je videz ene znanosti, v resnici pa ni enotna znanost, je serija različnih disciplin, ljudje so specializirani za eno disciplino, to pa ogroža integracijo oz. tezo da je antropologija sinteza znanosti, je le **navidezna celota.**

* **3. vprašanje: Kritika antropologije!**

- Temeljne napake antropologije, da antropologija sploh ni znanost, ampak je skupek ved, ne dosega kriterijev znanstvenosti. Etnologija pa je znanost, ker dosega te kriterije.

1. **Predmet:** antropologija teh kriterijev ne dosega, ko gre za definicijo predmeta, **nima dobro opredeljenega predmeta**, predmet etnologije pa je, in sicer je to etnija etnicna skupnost.

2. **Metoda:** antropologija je skupek ved, ki imajo jasno definiran predmet, metodo. V resnici antropologija na seriji vedenj, ki jih uporablja, ne more prakticirati teh metod, npr. opazovanje z udeležbo pri genetiki. Vsaka znanost ima lastne metode. Antropologija prevzema metode teh znanosti. V antropologiji se prakticira cela serija metod, ki pa niso konsistentne, so različne, tudi izključujoče. Antropologija naredi napako, **pozabi da metoda doloca rezultate preucevanja.** V znanosti se zahteva, da se z isto metodo pride do istega rezultata (ponovljivost). Do napačnih sklepov se lahko pride, če se ne upošteva tega, da metoda doloca rezultate. Tega antropologi ne upoštevajo. To je problem tudi drugih humanisticnih ved, npr. sociologije. Vedno je treba razumeti, kaj se z metodo meri.

3. **Zorni kot:** epistemološko zorni kot doloca kaj vidimo. Z različnih zornih kotov je stvar različna. Vsaka podznanost ima epistemološke osnove, ki dolocijo rezultate preucevanja. A **ne upošteva s katerih epistemoloških osnov se je problem preuceval** – naredi temeljno epistemološko napako.

4. **Subjekt apriori:** antropologija ima temeljno predpostavko subjekta apriori (**racionalen, svoboden clovek**), kar je napaka. Predpostavka je tisto, kar se predpostavi da je nekaj res in se ne preverja, je onkraj dokazovanja. Vecina zahodnih humanisticnih ved predpostavi to. Pri antropologiji je to še bolj problematichno, ker je ravno **antropologija 1. Zahodnoevropska znanost, ki je ugotovila, da takega subjekta, ki je racionalne in se svobodno odloca, ni.** V moderni znanstveni tradiciji je pred antropologijo to izpostavil **Freud** – nezavedno je onkraj razuma, svoboden razum ne

obstaja. Antropologija je v začetku 20. stoletja pod močnim vplivom Freuda. To Rotarjevo kritiko si je zaslužila, ker je bila prva veda, ki je empiricno ugotovila, da je posameznikovo vedenje kulturno doloceno, prva veda, ki je ima o tem absolutno evidenco, da clovek ni genetsko pogojen, kakšen bo. To so dokazali že do 2. svetovne vojne. **Antropologija po eni strani trdi, da je posameznik apriori, po drugi strani pa izpostavlja, da je clovek kulturni produkt.** Zakaj? Da za ugotovite, da ni subjekta, ne bi placala tako kot Freud, ki je bil **izlocen oz univerzitetnega sistema.**

Antropologija je hotela ostati (hoteli so obdržati službe) in zato je morala **odstopiti od lastne empiricne evidence.** Da obstaja svoboda, je temeljni konstrukt zahodnih kapitalisticnih družb. Ko jo spravljajo pod vprašanje, so ukinjeni. Kako so antropologi naredili, da so sintetizirali empiricno evidenco s predpostavko subjekta apriori? Antropologi so razdelili cloveško

življenje na dve obdobji: v prvem obdobju ni subjekta, je objekt in tu je empirična evidenca. V drugem obdobju pa je posameznik subjekt in je svoboden. Meja med obdobjema je adolescenca, pred njo kultura doloca

posameznika, po njej pa postanejo posamezniki subjekti. To rešitev so posnemale vse humanisticne vede: **otrok je rezultat kulturnega okolja, odrasel je svoboden**. Bolj ko je stvar za lase privlecena, bolj je verjetna, manj je sumljiva. Vseeno pa je sumljivo to:

- **Adolescenca kot mejnik**: kriza adolescence ni medkulturno univerzalna. Nekje se med adolescenco upirajo, nekje je to najbolj mirno obdobje. To pomeni **evropocentrični zaključek**, kako so Evropejci najboljši _ nekje ne morejo nastati subjekti, druge kulture nimajo subjektov, so inferiorne _ škandalozni sklep antropologov.

- **Empirično dejstvo, kaj se v adolescenci dogaja, da nastane subjekt**. Dogajalo se je to, da so se posamezniki uprli standardom, normam prejšnje generacije, razvili so kritični odnos, distanco, dvom do tega. **Zakaj mislimo, da je kritični posameznik bolj subjekt kot nekritični posameznik?** Kritičnost, ustvarjalnost...niso kulturno določena vedenja. To so kulturno določene kategorije na enak način. Do kulture smo konformni na dva načina, ali se strinjamo ali ne strinjamo, ali smo ustvarjalni ali ne. **Alternativne strategije so vse enako kulturno določene**. Alternacije v kulturnem vedenju so različni tipi kulturne določenosti. **Kultura pokrije vse možne pozicije**. Ne more se zavzeti alternativ, ki bi bile onkraj naše kulture. Človek je lahko svoboden, ampak je svoboden na npr. slovenski način _ konformno kulturi. Le redkim se zgodi, da pridejo preko kulture in sicer tako, da se **sesuje simbolna mreža**, resničnost. Simbolna mreža je apriorna, hierarhično strukturirana, je mreža pomenov, ki so medsebojno odvisni. Te mreže ne hajo obstajati ob sesutju. Vrednote, znanja še obstajajo, vendar zveze med njimi niso več iste. Da do tega ne pride je pomembna socialna dediščina: pozitivna samopodoba – brezpogojna ljubezen matere in dediščina očeta – moralni imperativ. Če pa do tega pride so možni 3 izhodi: samomor, norost (lažje preživeti, motiviran izhod); ali pa si narediš novo simbolno mrežo (vrednote so sedaj v drugačnih povezavah, elementi ostanejo isti, poanta je v tem, kaj je s čim povezano)

- Vsi Rotarjevi očitki so točni, utemeljeni. Ti očitki niso značilni samo za antropologijo ampak za vse humanisticne vede, vendar se druge niso odrekle empirični evidenci _ olajšava za njih. Vendar tudi naravoslovci niso nič bolj objektivni kot družboslovci. To je samo njihova iluzija. Mislijo, da so znanost, ker so bolj nevedni kot humanisti. Problem izhaja iz tega, da je tisti, ki **opazuje človek** _ ni objektivnosti.

- * Vsi trije avtorji se strinjajo, kaj je predmet antropologije, da je to človek. Teksti ponazarjajo soglasje v 20. stoletju, kaj je antropologija. V 19. stoletju antropologija ni bila definirana kot veda, ki preučuje človeka, ampak kot veda, ki preučuje neevropske družbe. Obstaja splošno soglasje, da je predmet antropologije človek, a soglasje je zgolj na videz (še danes), namrec povedati je treba kaj je človek. O tem kaj pa je človek pa ne obstaja nobeno soglasje, zato tudi ne obstaja soglasje, kaj je antropologija.

- * **DARWIN**: Izvor vrst (1851): pojasnil je revolucijo vseh drugih vrst, razen naše. Evolucijo je Darwin prenesel s področja zgodovine na področje razvoja vrst. Vse druge vrste se razvijajo po logiki naravne selekcije, razen naše. Naša vrsta je podopremljena, naše stanje je neprilagojeno mehanizmu evolucije, človeška vrsta ima hendikepiran fiziološki ustroj _ v pogojih evolucije bi izumrli. Darwinova druga knjiga se je ukvarjala z razvojem naše vrste:

- Telesni ustroj naše vrste ni skladen z zakoni evolucije

- Človeško vrsto je proizvedla **SEKSUALNA SELEKCIJA**. To je selekcija, ki jo izvršijo ženske, ko izberejo svojega seksualnega partnerja (z žensko ne moreš spat, če ona na to ne pristane).

- Osnovna strategija reprodukcije je normalna seksualnost, ki pa jo nadzoruje ženska.
- Ženske so kapriciozne: enim moškim dovolijo, drugim pa ne, da spijo z njimi. Pri tem pa se ne ozirajo, kako evlucijsko primeren je moški. Darwin pravi da ženske izbirajo evlucijske hendikepe, moške, ki niso evlucijsko dovršeni. Pri tem pa pride do tega, da moški, ki ne izpolnjujejo evlucijskih standardov spocnejo otroke, ki tudi ne izpolnjujejo evlucijske standarde.
- Ženski okus je kriv za fiziološki ustroj vrste, ne pa evlucija. Ta razlaga je konsistentna. Specialni nacini reprodukcije (seksualno vedenje), ki so vodeni/regulirani z ženskim okusom, zato smo edina vrsta, ki svojo podobo dolgujemo seksualni selekciji _ popolni darvinizem
- Ženski okus = kulturna kategorija _ fiziološki ustroj je posledica kulture

TABU INCESTA (TI)

- * **Prepoved spolnega obcevanja med sorodniki.**
- * Univerzalna institucija: obstaja v vseh družbah in kulturah.
- * Vsaka prepoved je zapoved: seksualni objekti so nesorodniki.
- * Ni univerzalno to, kdo je prepovedan, je univerzalno kot institucija. Edina oseba, ki je povsod prepovedana, je mati. Je univerzalno v funkciji.
- * Zakaj imamo tabu incesta in zakaj je to univerzalna institucija? Zato, da bi se **preprecilo genetsko degenerirano potomstvo** _ netocen argument. Tabu incesta ni zato, da se to prepreci, to je **le ideološka razlaga**. Pri vseh vrstah, ki se spolno razmnožujejo, je razmnoževanje med sorodniki normalno. Ce bi bilo to škodljivo bi te vrste izumrle.
- * Razmnoževanje med sorodniki
  - 39.960.000 _ do takrat ni bilo kulture, ni bilo TI _ razmnoževali so se med sorodniki
  - Genetsko degenerirano potomstvo se lahko prepreci: kontracepcija _ pri TI ne gre za potomstvo.
  - Razmnoževanje med sorodniki genetsko gledano pripelje do tega, da se **populacija lastnostno izenaci**. Pozitivne lastnosti se razširijo po populaciji. Tudi dedne bolezni bi se razširile. _ vrsta pa se je temu nacinu razmnoževanja odrekla.
- * Kdo pa sploh so sorodniki? TI prepove krvne sorodnike, da otroci niso degenerirani. Koga pa TI dejansko prepoveduje? Ali res prepove krvne sorodnike?
- * S tem se je ukvarjal **Durkheim**, ki je ugotovil, da prihaja v sorodstvu do cudne stvari. Pri avstralskih staroselcih: sorodniki so tisti, ki so kulturno definirani kot sorodniki, ni nujno, da so biološki. **Avstralski staroselci**: 2 klana, klan orlov in klan kengurujev. Tabu prepoveduje spolne odnose med orli in odnose med kenguruji. Orli morajo spat s kenguruji, spat morajo z nesorodniki. 500 km stran sta spet 2 klana in vsak orel bo imel orla iz drugega klana za sorodnika, ceprav niso biološki sorodniki. **TI se nanaša na socialno kulturno sorodstvo in ne na biološko sorodstvo**. Kriterij je kozmološki. V avstralski kozmologiji sta 2 naceli: nebo in zemlja. Ta principa pa morata biti povezana. Gre za to, kateri kozmicni princip se realizira.
- * Durkheim je torej ugotovil, da **Ti regulira seksualnost med socialno kulturnimi sorodniki. Seksualnost mora biti samo med socialno kulturnimi nesorodniki.**
- * Samo mama (stara mama...) je naš dejanski sorodnik, za katero vemo, da je naš sorodnik. Oca je naš kulturni sorodnik. Moška linija sorodnika je predpostavljena, je kulturni sorodnik. Materina linija je biološka.
- * **Trobriandci** - Matrilinearni sistem _ sorodniki štejejo po materini strani
  - Otrok nastane med žensko in duhom prednice, ki je vstopil v žensko skozi moškega.
  - TI: sestra in brat
  - Inuediri: lepa ženska, ki je imela polno ljubimcev, njen brat pa je bil najinteligentnejši. Inuediri je zacela zavracati ljubimce, ti ljubimci so se povezali in so jo ponoci opazovali.

Ugotovili so, da obcuje s svojim bratom. Ko je to minilo, so izvedli sankcije. Razlaga: brat je pripravljaj ljubezenski napoj za neko žensko, ujela pa se je Inuvediri. Onadva nista nič kriva. Izgnali so ju, njega med tujce, njo pa so poročili s tujcem. Tujec je nepravilni človek. Oba sta naredila samomor.

- Najbližji sorodnik ženske je njen brat, ki tudi skrbi za njene otroke. Socialni oče je materin brat, biološki oče pa materin mož.

* TI vedno prepove določene kategorije socialno kulturnih sorodnikov. Funkcija TI je regulacija spolnosti SK sorodnikov.

* **FUNKCIJA TI:** dve temeljni funkciji:

1. funkcijo je ugotovila Durkheim (Tabu in njegovi izvori): TI je povezan s **poročnimi pravili** (to so druge vrste pravila): **endogamni sistemi** _ poročanje navznoter med sorodniki; **eksogamni sistem** _ navzven, med nesorodnike. Najprej je bilo stanje endogamije: primeri na otokih (Susak). Gre spet za to, koga kultura definira kot sorodnika

- Leví-Strauss to prav tako poveže s poročnimi pravili

- Po poročnih pravilih TI izloča isto kategorijo sorodnikov: z mamo se ne sme poročiti, ne sme se spati z njo. **Obe seriji pravil prepovedujejo isto serijo sorodnikov: isti ljudje so prepovedani za poročanje, isti so prepovedani za spolnost**

- Pri Trobriandcih so tri vrste ljudi: sorodniki, tisti s katerimi se kula ter sovražniki

- **Poročanje je vzpostavljanje obligatornih kooperativnih vezi**, obveza je onkraj okusa: nesorodniki se pretvorijo v sorodnike, pretvorba skupin s katerimi ni kooperacije v skupino s katero imamo obvezno kooperacijo.

- Leví-Strauss pravi, da je endogamija izguba možnosti pretvorbe skupin iz nekooperativnih v kooperativne, ženska ne izvrši funkcije, zato sledi prehod na eksogamijo, ki je bolj funkcionalna.

- Vec kot je ženski, vec je kooperativnih skupin, vecje je polje socialne varnosti

- Pogoji za eksogamijo je, da so ženske proste

- Vsa pravila so prilagojena ženskam. Z žensko sorodnico moški ne sme spati, saj se bo ona navezala nanj in se ne bo hotela poročiti z nesorodniki. Moški so se morali odpovedati svojim lastnim ženskam, če so hoteli izvršiti eksogamijo. Ženska je strateško pomembna. **Eksogamija je strateški sistem regulacije konfliktov.**

- Kula _ obligatorne politične kooperacije

- V Egiptu so bili sestre in bratje zapovedani

- Bolj pomembno je sovražnike pretvoriti v prijatelje _ socialne prednosti, kot prednosti, ki jih prinese spolnost med sorodniki (pametnejši potomci)

- Socialna strategija preživetja vrste, da je neko št. Ženski prostih. Ženske so socialni kapital.

- To je 1. funkcija _ TI omogoča eksogamijo, ne more biti eksogamije brez TI

2. funkcija: zakaj je mama tista, ki je prepovedana? Zakaj je vsem univerzalno zapovedano, da morajo biti z vsemi tistimi, ki niso mati? Z najstarejšimi sinovi, bi mati lahko imela potomstvo, s hčerjo pa jih ne more imeti, hčere pa ne bi hotele imeti odnosa z drugimi moškimi, vrsta bi izumrla. Kategorija hčere se izvzema iz možnosti.

- **Kulturno vodena heteroseksualnost _ zaradi možnosti potomstva**

- Mama je tista, za katero gre, vsi drugi so nadomestni objekt. 1. objekt je mama. To žensko telo postane del ljubezenskega življenja (ugodje, monopol). Vsak bi izbral svojo mamo. Zato je treba prepovedati ta objekt _ socialna pravila _ pravila TI _ pravila, ki regulirajo spolnost, spolnost ni regulirana z instinktom. Tam kjer je seksualni instinkt, učenje ne učinkuje. Otrok se skozi serijo pravil nauči heteroseksualnosti:

1. pravilo: **prepove se matere**. To se naredi s prisilo (drugace ne gre). Fant izbere druge nadomestne objekte ženskega spola, ki so najbližji. Izbral bo ženske sorodnice. S produkcije je

to vrede, iz socialnega kota to ni vrede. Za deklice v tej fazi ni dobro, ker ne morejo imeti potomcev

2. pravilo: **prepove se ženske sorodnice**. Otrok izbere ženske nesorodnice _ to mora moški narediti, da eksogamija teče. Pri ženskah to ne gre, saj ni reprodukcije. **Ženskam se prepove ženske nesorodnice** _ to pomeni, da se ženskam prepove **vse ženske**. Ženska nima nobenega interesa, kaj bi izbrala. To se mora izvršiti do 5 leta.

- Kaj ima moški takega, da bi ga ženska izbrala. **Zakaj ženska izbere moškega**. Obstajajo 3 temeljni razlogi:

1. zato, **ker ljubi mamo**. Obstajata 2 temeljna mehanizma, kako ljubimo:

objekt hocemo **posedovati**, ce pa ta objekt ni dostopen, uporabimo 2 .nacin, kako ljubimo, in sicer z **identifikacijo** (poskušamo postati takšni kot ta objekt). Mama postane prepovedana, otrok izgubi ljubezenski objekt, mati nas je zapustila _ izvor sovraštva do mame (mati sovraži, ker ne da). Mama je do neke tocke dajala, potem pa nikoli vec. Tako moški reagirajo, ce mu ženska ne da. Fantki in puncke rešijo ta

problem, da okrepijo identifikacijo z mamo, da jo posnemajo – motivacija za učenje, notranja motivacija, ki vodi otroka v posnemanje. Temeljni kanal zgodnje otroškega učenja. Pri fantkih to na eni tocki postane problematichno: ce mama nosi krilo, mora fantek nositi hlace, fantki morajo to željo, da posnemajo mamo potisniti stran. Jedro

socialnega pritiska na fantke je identifikacija. **Fantki morajo nehati posnemati mamo**. Ženskam to ni treba. Ženske lahko ohranijo to identifikacijo. Puncke ljubijo mamo skozi identifikacijo. Odnosi z moškimi so zato, ker tudi mama spi z moškimi, to nima zveze z ugodjem. Ženske spijo z moškimi, ker ljubijo mamo.

2. razlog je **socialni razlog**: v vseh kulturah otroke usmerjajo z vzgojo v kaj je v družbi vrednota, v kaj je v tisti kulturi dobro. V vseh kulturah, razen zdaj na zahodu, so prestižna socialna vrednota moški, imajo **nadrejeni socialni status**. Nadrejeni spol so moški, ne glede na njihovo nepomembnost, so socialno vec vredni, formalno socialno so vec vredni _ ker dejansko niso nic vredni. Motiv: **ženskam je preko moških dostopna socialna moc (privilegiji, bogastvo, ugled)**. Ta dostop kontrolirajo moški. Zato ker nimajo drugega monopola, imajo ta monopol. Za tisto za kar gre, moški ne morejo dati, zato morajo dati nekaj drugega (ženske imajo libidialno moc, moški ekonomsko). Ženske se morajo nauciti uživati z moškimi. Moški spol je tisti, ki bi se

moral emancipirati, danes moški ženskam ne morejo nic dati _ ženske nimajo motivacije za moškega _ konec heteroseksualnosti, konec je družb, ki jih do danes poznamo _ izdelava nove socialne matrice. Socialne matrice temeljijo na strategiji žensk. Moški vedno bolj negujejo otroke. Z tisto kar gre postane moškega spola, ženske pa bodo imele socialno moc.

3. razlog: **moški ima mano**

- TI je kot sistem pravil:

- Zagotavlja, da imamo otroke _ reprodukcija vrste, ker nimamo heteroseksualnega instinkta, namesto tega smo ucljivi

- TI bo obstajal, dokler bo socialno nujen

- TI izginja, sovražnike se lahko pretvori v prijatelje onkraj eksogamije, reprodukcija je lahko tudi brez heteroseksualnosti

- Ce TI izgine, bodo nastale družbe, kot jih še ni bilo

- Regulira cloveka v heteroseksualnost

- Reprodukcija ni vec biološki program, to je socialni problem.

- Oce ni prepovedan, ker je sorodnik, prepovedan je, ker je mamin mož.

- Ce deklica reši Ojdipa tako kot deček, bo postala homoseksualka, ker ne interiorizira še ene prepovedi.

- **HOMOSEKSUALNOST:** Trend: osnovna matrica: **mama prepovedana**, telesni stiki z mamo so prepovedani, a otrok še vedno ljubi mamo. O spolu doloca to, kako mi interioriziramo, **identifikacija** je pri punckah v redu, pri fantkih pa ne. Spol se doloci po tem, kaj mora otrok potisniti, kaj okolje prisili. Deklica mora potisniti izbor vseh žensk, vseh pravih objektov, fantki pa morajo potisniti identifikacijo, vse to pa je odvisno od socialne avtoritete. Da otroci to storijo, jih je treba prisiliti. Do adolescence ta identifikacija ni problem, v adolescenci pa to postane problem, saj ima mladostnik biološko moško telo, psihološko pa je ženska, **moški potem izbere objekt na ženski nacin**. **Ženska pa izbere objekt na moški nacin** _ osnovna geneza. On zbere moškega, ker ljubi svojo mamo, ker jo posnema, kako ona izbere moškega. In ce fant izbere moškega, s tem ne prevara mame. Vse to je empiricni dokaz, da to ni biološko regulirano. Ce je represivna vzgoja je manj homoseksualnosti. Za heteroseksualnost mora biti **vzgoja represivna**, otrok mora biti prisiljen, da opusti napacne izbore. Posledica da ne morejo normalno razrešiti Ojdipa je homoseksualnost in tudi odsotnost moralnega imperativa ce se hoce, da so otroci heteroseksualni, morajo biti starši obeh spolov, drugace otrok ne more dobiti tistega kar rabi in se ne morejo rešiti Ojdipa.

KAKO JE CLOVEK BIOLOŠKO IN DRUŽBENO DOLOCEN

* Temeljni problem: kaj clovek sploh je _ to se je spreminjalo skozi cas, ce se menjava predstava o cloveku, se menjava tudi ideja, kaj je antropologija.

* Prepricanje, da je clovek diadno bitje, je samo eden od možnih modelov cloveka.

* Locimo vec tipov modelov, kaj je clovek:

* **DETERMINISTICNI MODELI**, pri katerih se predpostavlja, da je samo ena stvar, ki doloca cloveka

- **BIOLOŠKI DETERMINIZEM:** pozicija, da je clovek dolocen samo s svojo biologijo. Clovek je 100% biološko bitje, 0% drugih dejavnikov (ki so sekundarnega pomena). Klasicna oblika je **RASIZEM, MEDICINA, SOCIOBIOLOGIJA**.

- **SOCIALNO KULTURNI DETERMINIZEM:** pozicija, kjer se predpostavlja, da je clovek 100% dolocen s soc/kult dejavniki (okolje, vzgoja...). Primer: **RAZSVETLJENCI** (*tabula rasa*), **M. MEAD** _ učenka Boasa, napisala je 2 ključni deli: Dozorevanje na Samoi (kriza adolescence je kulturno relativni pojav, Freeman jo kritizira); Študija spolnih temperamentov v treh primitivnih ljudstvih (Arapeshi, Mundugumori, Cembuli), ugotovila je, da žensko in moško vedenje ni posledica biologije, kar je za spol znacilno vedenje, ni biološko pogojeno, to je odvisno od vzgojnih tehnik. Ugotovila je, kako je treba vzgajati, da bo imel otrok moški ali pa ženski temperament. Temperament je rezultat kulture, je kljucen, ker doloca, kako bo clovek ravnal.

* **DIADNI MODELI**, clovek je sestavljen iz dveh delov. Ta model se je najbolj uveljavil v zahodnih znanosti, ima nešteto razlicic. Vse razlicice vidijo, kaj je clovek kot biološko in kaj kot nebiološko bitje. (Ne)biološke determinante v razlicnih variantah ne pomenijo isto. Ta model je prvi korak k modrosti, ker je prvi dejal, da je vec stvari, ki dolocajo cloveka.

* **TRIADNI MODELI**, tridelni clovek

- Mauss: **BI+PSI+SOC**

- Teološka antropologija: **Bi+SOC/KULT+DUHOVNI DEJAVNIK**

- Pedagoška antropologija, pedagogika (ideološki model, zelo pogost):

BI+SOC/KULT+SAMOODOLOCNOST (avtonomno kritično delovanje, ustvarjalnost, samokreacija; samoaktivnost je odvisna od tega kar nam jebiologija ponudila; je rezultat prejšnjega ucenja)

* **KVARTARNI MODEL _ KOEVOLUCIONISTI** (naravoslovci): **BI** (geni) + **SOC/KULT** (okolje) + **SLUCAJ + ORGANIZEM**. Slučaj pomeni odstopanje od normalne interakcije med biologijo in okoljem; razlog zakaj je organizem drugačen od drugih. Organizem sam določi svoj razvoj. Okolje je od organizma proizveden dejavnik, s tem pa proizvaja sam sebe. Organizmi proizvajajo okolje, v katerem bivajo. Organizmi nekaj vzamejo od okolja in mu nekaj dajo. Okolje vedno definira organizem, odvisno koliko okolja uporablja organizem. S tem ko organizem odloči, kaj je okolje, posredno proizvede tudi sebe. Organizem je v dvojnem odnosu do okolja: ko objekt (proizvede ga okolje) kot subjekt (proizvaja okolje). Koevolucionisti so alternativa evoluciji, katera pravi, da preživi tisti organizem, ki se je bolj prilagodil okolju. Darwin ni mogel razložiti razvoj človeka z evolucijo. Koevolucija pa enako funkcionira za vse žive vrste. Naravna selekcija je potekala po kriteriju kateri organizem je sebi najbolj prilagodil okolje. Okolje, ki ga prilagodijo lastnim potrebam. Koevolucionizem (1984/5) je edina teorija s katero je mogoče razložiti razvoj vseh vrst, vendar se ni prijela. Namreč znanost je ideologija, tiste znanosti, ki ne spodbujajo kapitalistične koncepte se niso prijele. Koevolucionizem je reakcija na sociobiologijo, katere predstavnik je Wilson, ki je 1975 napisal Social biology.

SEMINAR

- * Nastala je serija teorij, kaj je človek kot biološko, sociološko bitje.
- * 3 primeri rabe diadnega modela (2 antropološka, 1 psihološki)
- * Vsi trije avtorji se ukvarjajo s problematiko kaj je človek kot biološko bitje, da bi potem lahko razložili kaj je človek kot sociološko bitje.

K. LORENZ (O agresivnosti)

* Uradno eden najpomembnejši znanstvenik etolog (preučevanje vedenja drugih živih vrst). Dobil je Nobelovo nagrado za psihologijo.

* **1. vprašanje: Ali je človek biološko dolocen in ce je, s cim je biološko dolocen?**

- Da, človek je biološko dolocen
- S cim: **INSTINKTI** _ logika **KAJ** (je biološko doloceno)

* **2. vprašanje: Kako tista rec funkcionira, ki človeka biološko doloca?**

- Instinkti so programi za reagiranje v nekih situacijah. Instinkti vedno zadevajo vedenje, **vedenjske programe**. Instinkti naj bi pomenili eno vrsto vedenjskih programov, tisto vrsto vedenjskih programov, ki so za preživetje vrste odločilni.
- Vedenja se delijo na **preživetveno nujna** (hranjenje, spanje, skrb za mladice), ki so **biološko dolocena** in se imenujejo **instinkti**; in na vedenja, ki **niso preživetveno nujna** ter so nebiološka vedenja
- Vprašanje za koga so preživetveno nujna. 2 različna odgovora: za **preživetje posameznika** ali za **preživetje vrste**
- Instinkti so vedenja, ki so nujna za preživetje posameznega organizma. Kako potem razlagati materinski ali seksualni instinkt, ki ni instinkt za preživetje samega sebe, ampak za preživetje potomcev, vrste. Materinski in seksualni instinkt se v živalskem svetu imenujeta **ALTRUISTICNO VEDENJE**, kar v tem primeru pomeni, da narediš nekomu drugemu nekaj dobrega, s tem pa sebi storiš nekaj slabega (varovanje mladicev) _ **delovanje v nasprotju z lastnim interesom preživetja** _ to je vodilo v korelacijo evolucionističnega vedenja, da je cilj preživetja vrste in ne gre za preživetje posameznika. Živali imajo instiktivne programe, da delajo sebi škodo, ce je to funkcionalno za preživetje vrste.
- Evolucija je stabilizirala tiste vedenjske programe za preživetje vrste. Zato se najprej v bran postavijo moški, saj so za preživetje bistvene samice in mladice, samci so nepomembni; 2. po

vrsti se v bran postavi samica _ dokaz o vecvrednosti ženskega spola. V cloveški vrsti je bilo dolgo tako, šele v zadnjem casu so npr. tudi ženske vojakinje.

- Preživetveno za vrsto je pomembna tudi **AGRESIVNOST**, ker je povezana z obrambo teritorija, ki pa je pomemben zaradi hrane.

- Instinkti imajo vec **znacilnosti**: preživetveno nujni, neodvisni od okolja, ucenja, endogeni, ciklicni, neobjektni, iracionalni

_ **PRIPRAVLJENOST NA REAKCIJE**: oseba, ki ima instinkt, je vedno pripravljena na vedenje

_ **STIMULANS** (kaj jih sproži) _ **ENDOGENOST**: instinkti so endogeni, vedenje je sproženo od znotraj, zaradi porušenega nevrofiziološkega ravnovesja. Obstaja stanje ravnovesja, ker pa telo presnavlja, se ravnovesje ruši, neke stvari se kopicijo, ali pa jih je premalo, vse to gre do neke mere, tocke, se tolerira do tocke **neurofiziološkega pragu**, ko se ga preseže, možgani sprožijo vedenje, ki ponovno vzpostavi ravnovesje _ **MEHANICNO MODEL INSTINKTOV**, ki predpostavlja da ima telo notranje mehanizme, ki regulirajo ravnovesje, ki je pomembno za preživetje; ce se ruši, se sprožijo avtomatski programi (instinkti), da vzpostavijo ravnovesje.

_ **NEODVISNOST OD OBJEKTOV**: instinkti so **neobjektno vedenje**, neodvisni od objekta pri sprožanju, pri zadovoljitvi ter pri kvaliteti zadovoljitve.

_ **NEODVISNOST OD UCENJA**: instinkt je 100% biološko določen, 0% za okoljem. Okolje, ucenje ne more proizvesti niti preprediti instinkta, ni ucinka ucljivosti, okolja. Okolje nic ne prispeva k temu, da smo agresivni, niti ne more tega preprediti. Okolje se edino lahko bolj ali manj **racionalno obnaša** do instinktov _ da bolj ali manj možnosti, da se ti instinkti realizirajo. Ce je družba pametna, lahko omogoci kanale, podrocja, po katerih se instinkti neškodljivo realizirajo. Npr. agresivnost – ukvarjanje s športom.

_ **PONAVLJANJE, CIKLICNOST**: primer tete, ki je menjavala služkinje na 1 leto. Pri teti se je sprožil instinkt agresivnosti, ki ga je realizirala tako, da je odpuščala služkinje. To ni bilo odvisno od služkinj, ampak od agresivnosti tete. Odpuščanje je kanal za sprožanje agresivnosti. Vedenje se ponavlja v rednih casovnih terminih. Cas od vzpostavljenega ravnovesja do porušenja je znacilni, je isti.

_ **IRACIONALNOST**: instinkti so iracionalni, v nasprotju z razumom. Obstajata 2 vrsti vedenj (ne vodijo v isto odlocitev), tista ki so pod kontrolo uma, ter tista, ki niso pod kontrolo uma, torej instinkti.

* **3 vprašanje: Kritika**

- Lorenz ne upošteva 2. divergence

- Vprašanje, ce tak model razlage biološke določenosti zdrži, za ljudi je to problematicno. Prvi ki je to dokazal je bil **Freud**.

- Freud je v svojem zgodnjem pristopu verjel, da je seksualni instinkt biološki, clovek je torej biološko voden. Verjel je, da bo z mehanicnim modelom lahko razložil clovekove instinkte, vendar je kasneje ugotovil, da to ne bo šlo. Freud ni dogmatsko vztrajal pri napacni hipotezi, sam sebe je korigiral, priznal je, da se je zmotil. Pravi da je ta Lorenzova teorija možna za živali, ne drži pa za cloveka, vprašanje ali lahko potem to vedenje pri ljudeh in živalih poimenujemo z isto besedo _ instinkt. Cloveški seksualni instinkt ne izpolnjuje teh pogojev, ni instinkt tako kot pri živalih _ ljudje so izgubili biološko avtomatski program.

- Freud je razdelal teorijo, kjer loci **GONE** in **INSTINKTE**. Goni so biološko obstojeca energija, ki teži k sprostivni, tendenca k vzpostavljanju ravnovesja, tendenca k ugodju (eros). Pulzija ali gon ne ve, kaj hoce, ne ve, kam naj gre. Instinkt pa je kapricioznost, vedenje, ki nas pripelje do ugodja.

- **SEKSUALNI INSTINKT** ne deluje po mehanicnem modelu. Ta energija je neartikulirana. Vsi instinkti so izbircni, so v nasprotju z mehanicnim modelom.

- Ugotovil je, da **nobena postavka mehanicnega modela ne drži**

_ Odvisnost instinktov od okolja in odvisnost od učenja

=> Biološko dana vedenja, ki so preživetvena so hranjenje, pitje, spanje, seksualnost, materinski instinkt. Freud pravi, da imamo ljudje pomanjkanje programov na tem področju, ce pa že so, so **nauceni, priuceni in ekstremno variirajo**. Imamo programe, od katerih smo odvisni, so pa nauceni, naucijo pa se zelo zgodaj in imajo kasneje status **avtomatizma**. To pa ne pomeni, da je biološko dano, je tako nauceno, da postane avtomatizem, dejansko postanejo del telesnega ustroja. Ni so pa to biološka tudi za to, ker **med posamezniki niso ista**. Preživetveno pomembna vedenja so torej vedenjski avtomatizmi, ki so nauceni, to pomeni, da so **odvisni od okolja in odvisni od učenja**.

=> Telesna zgradba kaže ucinke učenja. Učenje vzpostavi vse, kar je povezano z ugodjem. Primer, ki ga navaja Freud je vzpostavitev erogene cone, ki je rezultat učenja. Erogene cone so nacrt kako kultura opremi telo za doseganje ugodja. Vzpostavi se jih z nego, učenjem, niso pa vrojene.

=> Seksualni instinkt je **rezultat učenja**, je forma v kateri se prakticira (homo/heteroseksualnost). Vse oblike clovekove seksualnosti so normalne oz. nobena ni normalna.

=> Otroka je **treba prisiliti, da opusti vir ugodja**, ki ga je odkril. Ce ga ne prisilimo, bo to še naprej njegov vir ugodja, otrok bo ostal fiksiran na tem viru, to pa vodi v perverzno (infantilna seksualnost). Zato je fundamentalno **omejevanje, kaznovanje otrok**, da tisti vir ne ostane fiksiran, da lahko pride do heteroseksualnosti. Kar dobimo kot koncno obliko seksualnosti je odvisno od prepovedi. Prepovedani morajo biti vsi objekti razen enega. Vsi nadaljnji objekti so nadomestni objekti, heteroseksualnost pa je zadnji nadomestni objekt, ki pa edini ni prepovedan. Dimorfna pulzija k ugodju išce vse možne poti k ugodju, prakticira pa samo eno, ponavadi je to heteroseksualnost. **Seksualni instinkt je pot razvoja skozi prepovedi matric doseganja ugodja**.

_ Eksogenost instinktov

=> Endogenost ne velja, instinkti so eksogeni, **sprožijo se od zunaj**.

=> Porušeno nevrofiziološko ravnovesje, ki sicer obstaja, a je premalo za sprostitev instinkta: primer gladovne stavke. Bolj kot imamo porušeno ravnovesje, manj imamo impulza do tega ravnovesja (na primer žival se ne more odlociti, da bo gladovno stavkala, hujšala). Kulturno učenje opremi cloveka s programi, ki delujejo takrat, ko je porušeno ravnovesje. Mi lahko vztrajamo v porušeni ravnovesju in ne prakticiramo vedenj, ki bi to porušeno ravnovesje vzpostavili. Porušeno ravnovesje samo po sebi ne sproža nobenega vedenja, ki bi to vzpostavilo.

=> Instinkti, vedenja za doseganje ugodja, ki se zunanje sprožijo, bistvena pa je prisotnost objekta.

_ Objektnost

=> Eksogenost se nanaša na objektnost – to kar od zunaj sproži instinkt pri cloveku. Zunanji objekt je centralnega pomena clovekove seksualnosti. Pomemben je za sprožitev, zadovoljitev in genezo.

=> **Sprožitev**: objekt mora biti prisoten, da se tendenca po ugodju sploh sproži. Ni pa nujna fizicna prisotnost (na tem sicer služi pornografska industrija). Seksualni instinkt je kapriciozen, ne more ga sprožiti prav vsak objekt **_ ucinek »to ni to«**

=> **Zadovoljitev**: niso vsi objekti enako dobri za zadovoljitev ugodja. Seksualni instinkt je visoko kapriciozen. Seksualni instinkt točno ve kaj hoče, insistira na svojem objektu _ učinek »to ni to«. Seksualni instinkt gre v nov krog iskanja ugodja. »To« je tisto, kar je imela mati, tega pa nikoli ne moremo imeti, se ne da ponoviti, »to« nikoli ne bo to _ prisila k ponavljanju.

=> **Geneza**: ženska geneza je v principu aseksualna. Ženska ima lahko druge kanale doseganja ugodja. Da iz pulzije dobimo instinkt, je pomemben objekt, to pa je objekt nege (mati). Pri tem objektu se naučimo, da ugodje obstaja ter kakšno je. Zato mora biti objekt ugodja čim bolj podoben prvemu objektu ugodja (materi). Objekt nege proizvede seksualni instinkt z ugodji, ki jih proizvaja ob negi, sproža matrico. Mama

je obljuba ugodja. Oseba ima mano, če mi mislimo, da nam bo prinesla ugodje. Vsebina, matrica, ki sproža ugodje, je individualna (mame so različne). Individualizira se tudi med brati in sestrami. Ni istega objekta nege, je samo ista oseba. Pri drugemu otroku nego izvršuje bolj avtomatično in manj frustrirajoče.

=> Instinkt je visoko objektno vedenje. Če objekta ni, potem gon nikoli ne pride v instinkt, ne dobi človeške forme (divji otroci nimajo seksualnega instinkta na način kot ga imamo mi).

_ Necikličnost instinktov

=> Instinkti niso ciklični

=> Na vsake 3 ure smo lačni ne zaradi cikličnosti, ampak ker so nas mame dojile na 3 ure _ pediatrični standard. V drugih kulturah so lačni na drugačne časovne cikle - odvisnost od nege, v takem smislu je to ciklično.

=> Seksualni instinkt je izrazito necikličen. Pojavlja se skladno z obljubo ugodja. Vse je odvisno od **obljube ugodja**.

_ Racionalnost instinktov

=> Instinkti niso razum. So nekaj, kar je nasprotno umu. To ni točno.

=> Instinkti so **podlaga razuma**, niso v nasprotju. Mi tega ne vidimo, vidimo, ko se ne sklada _ 2 dimenziji. Možno je sicer, da razum in instinkt usmerjata k različnim objektom, vendar to še ni zadosten dokaz, da sta v nasprotju.

=> Ego ustvarja kompromis med razumom in instinktom. Človek usklajuje obe instanci, to usklajevanje je 99% našega življenja. Razumsko lahko vzdrži samo tisto, kar je skladno z matrico ugodja. Razum je bolj skladen z iracionalno komponento. To sta 2 sili, ki sta normalno komplementarni.

=> Ženskam je bolj dovoljena iracionalnost _ intuicija, čustvena inteligenca, prekinjen stik s svojim nezavednim, bolje razumejo druge, razum ni dominanten, enako priznavajo tudi drugi dimenzijo _ zaposlitvena prednost žensk, so boljše vodje. Za ženske je iracionalnost (nezavedna racionalnost) vsakodnevno normalno prisotna. To je legitimno že od malega: »punce lahko jokajo, fantje pa ne smejo«. Ta dimenzija eksistence je legitimna pri puncah, fantki pa so bili naučeni, da ni legitimna.

- Človeški instinkti skrivajo tiste programe, ki smo jih izgubili, ko smo doživeli povratni učinek kulture. Imamo vedenjske avtomatizem, ki deluje na principu ugodja, namesto bioloških instinktov. Mi nimamo instinktov v biološkem smislu. To vemo ker »instinkti« variirajo od posameznika, kulture, so značilni za neko kulturo _ medkulturno variabilni programi. Biološki instinkti pa so stabilni, ne variirajo.

- Seksualni instinkt je najbolj reprezentativna materializacija posameznikove individualne zgodovine. To pomeni, da ni biološko, kar se s tem dogaja je odvisno od zunanjega objekta _ postane vedenjski avtomatizem, ki je zunaj naše kontrole. Vedenjski avtomatizmi so se uveljavili točno tam, kjer so prej obstajali biološki programi – instinkti (ki so na primer zagotavljali reprodukcijo vrste, hranjenje). Če je nekaj biološko, mora biti v vseh kulturah enako, je neodvisno od kulturnega učenja. Seksualnost, hranjenje pa medkulturno variira.

A. TRSTENJAK (Oris sodobne psihologije)

* Slovenski psiholog: psihologija ustvarjalnosti, orisi slovenskega nacionalnega karakterja

* **1. vprašanje: Ali je clovek biološko dolocen in ce je, s cim je biološko dolocen?**

- Da, clovek je biološko dolocen

- S cim: **kolicina dednosti v osebnostnih lastnostih** _ logika **KOLIKO** (vsaka lastnost je x% dolocena biološko in y% dolocena soc/kult. $X+y=100\%$). Zavraca logiko KAJ, ker je vsaka stvar biološka in nebiološka

* **2. vprašanje: Kako tista rec funkcionira, ki cloveka biološko doloca? In 3. vprašanje: Kritika**

- Biološka dolocenost se realizira skozi kolicino («kolicina bi. dolocenosti«)

- Zavraca logiko, da se lastnosti locijo na biološke in socialno-kulturne, kajti vse lastnosti so hkrati bi in soc/kult, vprašanje pa je, koliko je lastnost dedno dolocena _ logika, ki je bila zelo popularna v 20. stoletju, rodila je celo serijo raziskav, sicer pa je ta logika starejša, že iz 19. stoletja. Prve študije o dedni dolocenosti posameznikov so poskušale biti študije tega tipa

- Prvi, ki se je tega lotil, je bil **GALTON** (zagovornik statisticnih metod v antropologijo). Naredil je prvo študijo, v kateri je hotel ugotoviti, koliko so lastnosti dedne _ **»VROJENI GENI«** _ to so študije **družinskih podobnosti**. Koliko so lastnosti dedno dolocene je ugotavljal s pomocjo družinskih rodovnikov. Ugotovil je, da so nekatere lastnosti, ki so dominantno dolocene z dednostjo: **muzikalicnost** in **uspešnost**. _ **Skladatelji** so potomci prednikov, ki so se ukvarjali z glasbo. Predpostavljeno, da se je kolicina talenta (dednosti) v eni osebi skoncentrirala. Ta razlaga pa je napacna. Sicer obstajajo družinske lastnosti, vendar je vprašanje, ce se to lahko pripiše dednosti. Prisotne je vpliv okolja, saj otrok posluša muzikalicne dražljaje, ce je v muzikalicni družini _ specificno okolje. Muzikalicnost je družinska lastnost, ne pomeni pa, da je biološko dolocena, pomembno je specificnost okolja, na katerega nevrofiziološki sistem hitro odreagira. Družinskost ne dokazuje kolicino dednosti, dokazuje vpliv okolja. _ **Uspešni** ljudje prihajajo iz uspešnih družin, predhodniki in sodobniki so uspešni. Razpršena kolicina uspešnosti se skoncentrira v eno osebi. Vsaka generacija je bolj uspešna. Tudi za uspešnost velja ista kritika. Uspešnost je družinska lastnosti, spet pa to ne dokazuje dednosti. Pomembna je

vzgoja. Uspeh je v uspešnih družinah vrednota. Starši usmerjajo svoj cas in denar v otrokov uspeh. Primer so **srednji sloji**: otrokova neuspešnost je družinska katastrofa. Za delavski sloj je dobro, da delaš, ni pa pomembna uspešnost, vrednota je delo. Oboji zahtevajo uspešnost, kaj pa pomeni uspešnost, pa se razlikuje. Otrok pa se odziva na pričakovanja. Starši srednjega sloja hocejo, da otroci dosežejo višji socialni status, kot ga imajo sami. V srednjem sloju imajo otroci malo casa zaradi toliko obveznosti, a naredijo svoje delo kvalitetno, znajo se hitro organizirati za drugo stvar, to pa je kljuc do uspeha. Otrok iz nižjega sloje se teh spretnosti ne nauči, ne glede na sposobnosti.

- Raziskave tipa koliko se vršijo v 1. družinskem krogu, 2. preucuje se podobnost družinskih clanov, 3. kolicina podobnosti je enaka kolicini biološke dolocenosti.

- V 20. stoletju je bila opravljena cela vrst raziskav družinskih lastnosti: telesni ustroj, bolezni, psihološke lastnosti. Najvecjo kolicino dednosti kažejo raziskave **telesnega ustroja**, vecja pa je podobnost otrok in starih staršev.

- Raziskave dednosti **bolezni** so pomembne za medicino. Bolezni so razvrstili glede na stopnjo dednosti: **rak** < **tuberkuloza** < **mentalne bolezni**. Pri tem gre za visoko stopnjo dednosti, sledi pa sklep, da so bolezni dedne. Kritiki so sklepali, da v kolicino dednosti vstopa tudi vpliv okolja. To najbolj velja za mentalne bolezni (moje nezavedno je strukturirano na

mojega prvega velikega Drugega _ mama). Visoka stopnja t.i. dednosti ne kaže dednosti, ampak **ucinke socialnega okolja**. Problem je bil, da ni bilo pravega merilnega aparata.

- Raziskave **INTELIGENCE**: inteligenca je ena redkih psihicnih lastnosti, ki se jih da meriti, in sicer z **objektivnimi IQ testi**. Obstaja vec tipov raziskav: posvojeni otroci, enojajcni dvojčki, dvojajcni dvojčki _ inteligenca je dominantno dedno dolocena do 89%.

_ **Posvojeni otroci**: inteligenco so merili med otroci in biološkimi mamami ter socialnimi mamami. Višja korelacija med biološko mamo in otrokom.

_ Inteligenca 90% dedna

_ **Enojajcni dvojčki**: dvojajcni dvojčki, normalni bratje in sestre o obicajno kontrolna skupina. Enojajcni dvojčki so 100% genetsko isti (v zasnovi si delita vse gene), v resnici pa cca. 80% zaradi mutacij.

_ **Dvojajcni dvojčki**: pokaže se višja stopnja podobnosti kot kolicina genskega materiala. Npr: 75% podobnosti = 50% geni + 25% okolje. To pa zato, ker se rodijo isto casno, mama z obema ravna isto, kar pri bratih in sestrah ni res, saj socialno ni ista mama, ni isti objekt nege. Pri dvojajcnih dvojčkih je socialno okolje bolj isto, kot pri bratih in sestrah, brat in sestra sta si manj podobna, ker nimata istega socialnega okolja, ne pa zaradi genskih podobnosti. Torej v stopnjo merjene podobnosti vstopajo ucinki okolja. Pojavi pa se metodološki problem, kako lociti, koliko dolocajo geni in koliko okolje. Enojajcne dvojčke od malega sistematically delajo za iste, isto so vzgajani, kar pomeni da je 50-60% dednosti v inteligenci, ce je cca. 25% ucinek okolja. Da bi ugotovili, koliko dolocajo geni in koliko okolje, so naredili največjo raziskavo na tem področju, v 80. letih s 112 pari **enojajcnih dvojčkov, ki so vzgajani**

loceno:

_ Zelo so si podobni v dejanski lastnostih (npr.: okus). Še bolj pa so si podobni v potencialih za isto lastnost _ visoka stopnja pripravljenosti za isto lastnost. Obstaja neka **genska predispozicija**, potreben pa je majhen dražljaj, da sproži to lastnost.

_ Dvojčki niso bili loceni takoj po rojstvu (1-3 leta), v nezavedni strukturi pa se v tem casu ogromno zgodi. Matrica ugodja se zapiše že v pol leta. Ta nezavedna matrica bo v razlicnih okoljih funkcionirala isto. Kasnejša locitev je prepozna, saj je podobnost **ucinek prvega socialnega okolja**, podobnost ni dokaz dednosti ampak dokaz primarne socializacije.

_ Predispozicija, ki je podobna, zelo malo rabi, da se razvije (eden je zacele škiliti, ko je videl, da drugi škili).

_ Ni vzorca, da bi jih locili takoj ob rojstvu. Še vedno pa je 9 mesecev isto okolje. Dednost bi lahko izmerili, ce bi umetno oplojen zarodek razdelili na dva dela in ju dali 2 mamama.

- Koevolucionisti so kritiki raziskav o podobnosti, saj to niso raziskave od dednosti, zaradi neprimerne vzorca, to so samo **raziskave o podobnosti, ne o dednosti**, o dednosti sploh ni raziskav

- **Raziskave o podobnosti:**

_ Podobnost med družinskimi clani

o Rezultat podobnih genov

o Podobnost socialnega okolja

o $P IQ = x\% PD + y\% POK$

_ Podobnost se lahko napove

_ Podobnost znamo meriti

_ V podobnost vstopajo ucinki istega družinskega okolja

_ **Metodološka napaka**: Osnovni problem je, da se ne more lociti rezultate dednosti in okolja

_ metodološko ne znamo izracunati variabel, zato so te raziskave zgubile na veljavnosti.

_ **Epistemološka napaka**: te raziskave so temeljile na Galtonovih raziskavah, torej na predpostavki, da istost pomeni dednost, razlicnost pa okolje _ napacno razumevanje ucinkov okolja in genov. Geni proizvajajo istost in razlike _ genotip je unikaten, ki proizvaja unikatne lastnosti. Isto okolje proizvaja istost in razlike. Oboje proizvaja oboje.

_ Te raziskave pa so važne, ker govorijo o **interakciji genov in okolja**. Okolje igra zelo fundamentalno vlogo: dvojajcni dvojeki, posvojeni otroci. _ **Posvojeni otroci**: IQ otroka, ki je bil posvojen se je dvignil za 1 razred. Nivo lastnosti se je spremenil ob spremembi okolja. Ponavadi so otroci iz nižjega sloja posvojeni v višji sloj, IQ pa na to reagira _ vpliv socialnega okolja. Vprašanje pa je, kakšna je njihova nezavedna struktura, ki je bila proizvedena pri biološki mami _ novorojenckov se ni posvajalo (da bi se zbudil materinski instinkt). Otrok je v novo okolje prišel že razdelan. Clovek se razvija s primarno matrico.

_ **Raziskave hospitaliziranih otrok**: (Spiro) Vsaka mama je boljša kot dom. Raziskave otrok, katerih mame so bile v zaporih. Imeli so 2 raziskovalni okolji: polovica otrok je živel v domovih, polovica pa pri mamah v zaporu otroci mam v zaporih so se razvijali boljše, manj so bili bolni, bolj so bili intelektualno in emocionalno razviti, ceprav so živeli v slabših razmerah. Za majhnega otroka je okolje objekt nege, mati je pomembna. Primarna socializacija poteka po empatiji _ empaticno okolje _ treba je imeti en objekt nege, da se otrok normalno uci, ce se te osebe zamenjujejo so to motnje v otrokovem ucenju (tudi ce se oce meša v nego ni dobro). Otrok rabi emocionalen stik z eno osebo, preko katere se uci. Za razvoj je potrebna kvaliteta odnosa med mamo in otrokom. Domovi pomenijo socialno prikrajšanje, tega se ne da nevtralizirati, posledice se nosijo celo življenje.

_ Raziskave so torej metodološko in epistemološko napacne, ne da se lociti rezultatov dednosti in okolja. Problematicne pa so tudi zaradi tega, ker **IQ testi sploh ne merijo inteligence** o IQ teste so merili med vojnama v Ameriki. Rekruti so bili razlicni (belci, crnci). Predpostavljali so, da imajo belci vecji IQ, to se je pokazalo kot pravilno, torej drži, da je bela rasa superiorna

o IQ med severnimi in južnimi državami: severnjaki imajo superioren občutek. IQ vecji pri severnih državah. Nato so križali raso, države:

BSD: najvišji IQ

BJD < CSD

CJD: najmanjši IQ

Crni severnjaki so bili bolj inteligentni kot belci iz juga. Na tem mestu pa so zaceli dvomiti v IQ teste

o Ugotovili so, da **IQ testi merijo znanje**, ki ga dobijo otroci, še posebno fantki-belci srednjega sloja, ki živijo v mestu. Ključne variable so **spol** (moški), **kraj bivanja** (mesto), **rasa** (bela), **sloj** (višji).

o **Lingvisticni IQ testi**: ne merijo inteligence ampak poznavanje **kulturnih stereotipov**: »ce ni crno je ___« - ne odgovarja se inteligentno (*vse drugo kar ni crno*), ampak kulturno stereotipsko (*belo*).

o **Matematicni IQ testi**: (liki, kocke, prostornina) tukaj so fantje boljši kot punce, kajti fantje so se vec igrali s kockami, punce pa so se s punckami. Fantje pokažejo znanje, ki si ga pridobijo s **tehnicnimi igrani**. IQ testi so testi, ki preverjajo znanje, ki se pridobi z eno vrsto iger. IQ teste so delali v afriških državah, kjer se otroci niso igrali s kockami _ tu ne gre za inteligenco, ampak za **izkušnje iz otroških iger**.

o IQ test meri torej socialne izkušnje. Test bo rešil uspešno tisti, ki ima socialne izkušnje iz točno določenih iger.

o Za standard so bili postavljeni kriteriji ene rase, enega spola, enega sloja (izlocanje nižjega sloja, samoreprodukcija slojev).

o Potem so naredili kulturno specifične teste, spolno specifične teste (IQ testi skladni s socialnimi izkušnjami).

o IQ testi temeljijo na napačni predpostavki, da je miselni razvoj biološko determiniran, medkulturna evidenca kaže, da to ni res, odvisno je od interakcije z okoljem.

T. DOBZHANSKY (Evolucija cloveštva)

* Fizični antropolog _ humani genetik srede 20. stoletja; oče socialno reflektivnega študija humane genetike. V svojih delih postavi teze, kaj je clovek kot gensko določeno bitje. Njegova teorija je točna.

* Humana genetika je uspela pojasniti logiko povezanosti med geni in okoljem

* **1. vprašanje: Ali je clovek biološko določen in ce je, s cim je biološko določen?**

- Da, clovek je biološko določen

- S cim: **GENI** _ pravilna logika je **KAKO** (geni, ki so biološko dani, določajo cloveka). Vse 3 logike so izključujoče, logika **KAJ** in **KOLIKO** sta napačni. Kaj _ edini odgovor je geni, vse kar je biološko dano, je treba iskati v genih; Koliko _ ne more se zmeriti

* **2. vprašanje: Kako geni določajo cloveka?**

- Po biološki poti dobimo samo gene = spolne celice staršev, ki imajo celicna jedra, kjer je genetski material = DNK (dvojna vijacnica). DNK ima zmožnost samoreprodukcije. Mi dobimo ta material, ki je zmožen samoreprodukcije.

- Gen je del verige DNK, ki izvrši podvojitev: 40.000 razclenitev delckov verige, ki se podvojijo. Cela veriga DNK se ni zmožna podvojiti. Delcki, ki se podvojijo, se nazaj zlepijo v verigo, do mutacij pride, ko se delcki ne zlepijo isto.

- Geni (40.000) so vsi isto kemično zgrajeni. Razlika med njimi je **DNK** v dolžini (št. Vezi – št. Nukleotidnih parov) ter v genetski informaciji (zaporedje baz):

G1: A-T-T-T-G-C-G-A-T

G2: G-G-A-T-C-C-A-G-A

- Genetska informacija je zaporedje nukleotidskih baz (naša vrsta ima malo genetskih informacij).

- Funkcija genetske informacije: ne določa lastnosti, je kemična šifra za pretvorbo proteinov (beljakovine). Geni določajo, kako se bodo tvorile beljakovine. Kaj dedujemo so različne šifre za tvorbo beljakovin, to je pa tudi vse kar dedujemo. Genetsko smo določeni, da dedujemo šifre za beljakovine.

- Genotip je celota vseh genov. Fenotip je celota vseh lastnosti, ki jih organizem ima.

- Zakaj pa smo si ljudje podobni – fenotipska podobnost: na osnovi dednosti kemičnih šifer za tvorbo beljakovin, ljudje ki si delijo iste gene si velikokrat delijo tudi fenotipske lastnosti, ampak to ni prenosorazmerje (bolj podobni starim staršem, kot pa staršem, s katerimi is delimo več genov).

- Vsak ima svojega fenotipskega dvojnika _ ni nobene podobnosti genskega materiala.

- Kolicina kemičnih šifer ni prenosorazmerna s kolicino fenotipskih podobnosti, ni linearna zveza.

- Genotipska informacija je direktno povezana z nekaterimi lastnostmi, ki so dejanski proteini. Vendar pa se hoče razložiti fenotipsko podobnost na podlagi kemičnih šifer

- Določena pravila (kaj dela genetska informacija) je razdelal Dobzhansky _ **Pravila o dedovanju osebnostnih lastnosti !!!!**

1. Osebnostne lastnosti se ne dedujejo, ker dedujejo se geni in geni nimajo osebnostnih lastnosti.

2. Tisto kar dedujemo so genetske informacije za tvorbo proteinov, ki so predispozicije za lastnosti. Predpogoj za lastnosti so kemične formule.

3. Število predispozicij ni enako številu genov. 1 gen ni predispozicija za eno lastnost. Imamo več lastnosti kot 40.000-likov je genov (to bi pomenilo, da imamo genetsko ozadje za samo en del lastnosti). Predispozicija za 1 lastnost: vedno nastopa več genov, to je genetsko ozadje za to lastnost. V genetskem ozadju je vedno večje število genov. Ne vemo, katere so genetske informacije, ki določajo določene lastnosti. Epistemološko se lahko opredeli, kaj je predispozicija, ne znamo pa opisati.

4. 1 gen vedno določa več lastnosti, vsaka lastnost je določena z večjim številom genov – **PLEJOTROPSKOST – MULTIKAVZALNI MODEL DEDNOSTI**. 1 gen 1 lastnost pa je monokavzalni model: št genov = št. Lastnosti – to pomeni, da imamo relativno malo genetskega ozadja za lastnost – na tem temelji delitev na dedne in nededne lastnosti brez genetskega materiala. Ta model je napacen, danes se ve, da gen deluje multikavzalno:

Posledice, ker gen vpliva multikavzalno:

1. Ni enega gena za eno lastnost

2. $10^{2.700.000}$ – število možnih kombinacij, kako 40.000 genov določa lastnosti ($10^6 =$ matematična ocena neskončnosti; število vseh atomov v vesolju). V fenotipu je bistveno manj lastnosti od te cifre, z malim številom genov imamo gensko ozadje za vse kar smo in za vse kar nismo: $10^{2.700.000} - FL = X$

- $10^{2.700.000}$ ... vsi geni, vse predispozicije

- FL ... tiste lastnosti, ki jih imamo – **manifestni genotip** (manjšina predispozicij)

- X ... predispozicije, ki nikoli niso postale lastnosti, vse to kar nimamo – **latentni genotip** (vse kar gre v izgubo). Ne vemo, kaj je znotraj tega, ni pa znotraj tega karkoli (npr.: letenje, dihanje pod vodo).

3. Zaradi tega je **onemogocen genski inženiring**, ko se spremeni en gen, se spremenijo vse lastnosti, na katere ta gen vpliva, ne pa se, katere so te lastnosti, ne ve se, kaj se bo proizvedlo, ker 1.) ne znamo razvozlati $10^{2.700.000}$ povezav; 2.) bi predolgo trajalo: 80 let z najboljšimi računalniki; še vedno pa bi poznali samo eno mrežo plejotropnosti, ki pa je unikatna – genetska unikatnost. Genetski material se spreminja zelo počasi. Pri boleznih pa bi bilo dobro vedeti, kako ohraniti, da bi predispozicija za bolezen ostala latentna.

4. Lastnosti se ne delijo na dedne in nededne, ampak so **hkrati dedne in nededne**. Za vse lastnosti mora obstajati biološka predispozicija. Za vsako manifestno lastnost obstaja genetska predispozicija. Nobeno učenje, socialno okolje ne more razviti lastnosti, ki nimajo genetskega ozadja. Da nastane lastnost je vedno potrebno

genetsko ozadje in okolje. **Genetsko ozadje je torej nujno, ni pa zadostno** za lastnost.

5. Vsako lastnost lahko spreminjamo s strani okolja (genetski material se bo drugače realiziral) in s strani genetskega materiala. Problem je, ker se ne pozna načinov za spreminjanje.

5. Logika koliko je napacna logika, zaradi metodologije, ker ne znamo meriti. **Kolicina dednega variira med posamezniki** (unikatnost), **med lastnostmi** (drugacne kolicine, ni enotne ocene, koliko je clovek dedno določen), **skozi prostor** (to kažejo posvojeni otroci, v različnih okoljih se realizirajo različne predispozicije-so bolj ali manj prebojne) **in cas** (obdobja, ko predispozicija zelo intenzivno vpliva na lastnost, kolicina dednega, ki vpliva na lastnost ni ista skozi cas). Predispozicije so živa materija.

6. **Kako genotip določa cloveka?**

1. Genetski material je nujen za uclovecenje (genotip Homo Sapiens) a ne zadosten. Kellogov eksperiment: šimpanz je zacel plezati – biološki program za gibanje; ni mogel govoriti, otrok

je prehitel šimpanza, zacele je hoditi po 2 nogah in govoriti. Ko je iz genotipa odstranjen pasivni genotip, pade reprodukcija vrste, vrste bi se med sabo lahko razmnoževale. Za nezadostnost so dokaz divji otroci (niso postali ljudje, niso doživeli adolescence)

2. Doloca **NORMO REAKCIJE**, to je gentsko ozadje za razvoj organizma, **kako reagira materija na dražljaje okolja**. Je za vrsto **tipicna** (je živa materija, ki je perceptor za določeno vrsto dražljajev) in za organizme **unikatna** (enkratna, ker smo vsi genetsko enkratni). Vecina dražljajev sveta pade mimo genetskega materiala, ki smo mi. Nobena vrsta ne pokrije celotnega spektra dražljajev, vendar pa so ljudje naredili aparate, da lahko vidijo dražljaje, ki jih drugače ne. Zakaj je to važno za našo vrsto? Noben jezik ne uporablja tonov, ki jih mi ne slišimo – kulture izrabljajo normo reakcije, ki je za vrsto značilna. Problem je, če ima otrok zamaknjeno normo reakcije

(imajo pa rezervo, ki je pa mi nimamo). Dražljaje, ki jih ne percipira, je treba pretvoriti v tiste, ki jih lahko, da se bo bolj normalno uclovecil.

3. Genetsko imamo dane predispozicije za lastnosti, ki jih imamo in bi jih lahko imeli.

- Vse to nam da biologija. Z genotipom dobimo material – zakonitost materiala (to še ni končna forma) – živ material. Formo nam doloci okolje.

- **Funkcije okolja:**

1. Okolje je **nujno, a ne zadostno** za uclovecenje (ontogeneza)

2. Okolje doloci, izvrši **selekcijo predispozicij**:

– **Funkcija sita:** v določenem okolju določene predispozicije postanejo lastnosti, druge pa ne. Vsako okolje unikatno realizira predispozicije v lastnost.

– Okolje izvrši funkcijo selekcije s pomočjo dražljajev (kolicina in kvaliteta): mora jih biti dovolj in določene vrste – to pa ne vemo, ker imamo unikatni genotip in predispozicije.

3. Izvrši **realizacijo z omejevanjem**: predispozicije se ne sme realizirati do konca v kvalitativnem in kolicinskem smislu.

– Agresivnost: okolje doloci, koliko se bo realizirala, okolje doloci ali se bo realizirala navznoter ali navzven.

– Pri kolicini je bistveno, da meja, ki jo doseže, ni nikoli biološka meja, ta meja je vedno socialna (material v tem okolju ne morej naprej), biološke meje ne dosežemo, to je meja materije.

– Znotraj tega je razlaga genialno realizirane lastnosti – visoka nadpovprečnost, ni drugačne predispozicije, predispozicija pride v optimalno okolje za to predispozicijo – genialnost je slučajna, ki pa je približno 0% verjetna.

4. **Doloci prehod genotipa v fenotip**: okolje izbere fenotip. Ko se en izbor realizira, se vsi ostali ukinejo.

PATOLOŠKI NARCIS

– Tipični predstavnik potrošniškega kapitalizma. Odkrili so ga psihoanalitiki v Ameriki, ki ga poimenujejo **borderline**.

– Ne gre za moralnost, pomembna je notranja prisila za trošenje.

– Odkrili so jih psihoanalitiki v Ameriki v 70. letih na pacientih, ki so imeli nenavadne simptome. Možni sta dve vrsti simptomov. Pri klasični razrešitvi Ojdipa na ženski način so to nevrotični simptomi, pri klasični razrešitvi Ojdipa na moški način pa so psihotični simptomi. Tisti pacienti so imeli kar oba simptoma, to je netipično, saj so malo **psihotični**, malo **nevrotični**, so mejni – **borderline**. Geneza motenj je zapisana v razrešitvi Ojdipa. Pacienti, ki niso razrešili Ojdipa klasično ne na ženski ne na moški način, imajo posledice v seksualnosti (biseksualnost). Zacele so preucevati rezultate Ojdipa in ugotovili, da ima neklasično razrešen Ojdip za posledice lahko biseksualnost, homoseksualnost,... – Freud: kakor se razreši Ojdip, tako se igra celo življenje. – Jedro tega, da nekdo nima klasično razrešenega Ojdipa je v tem,

da ta nikoli ne ponotranji moralnega imperativa, nima instance, Zakona in Ideala jaza. Ojdip se je razrešil tako, da je nastal **Jaz ideal**, kar pomeni, da jaz sem že idealen, vsak je prepričan, da sem idealen. To je sicer normalna faza razvoja otroka okoli 5 let

_ **infantilni egocentrizem**: vsi elementi zunanjega sveta služijo nam, mamino telo je naš podaljšek, otrok je gospodar. Pri normalnem Ojdipu otrok ugotovi, da so glavni moralni kodi, da ni on glavni. Klasična razrešitev ukine infantilni egocentrizem. Pri neklasični razrešitvi Ojdipa otroka noben ne prepriča, da ni idealen. Infantilna percepcija se začne podaljševati v odraslost _ **podaljšani infantilizem** _ posameznik še v odraslosti deluje kot majhen otrok, ki misli, da je idealen in gospodar. Dokler je ta otrok pri starših je OK, saj je njegova samopercepcija sklada s socialnim okoljem. Ko pa pride otrok v vrtec se pojavi problem, saj je tam kup patoloških narcisov. Pojavi se problem med socialno percepcijo in potrditvijo samopercepcije. Vsi otroci so prepričani, da so edino oni pametni _ nezmožnost socialnega vedenja _ otroci nimajo socialne kompetence (oz. jo ima, ce se drugi do njega vedejo kot da je idealen) . Ce

drugi ne ugotovijo, da je on idealne, se bo samopercepcija rušila _ borderline patološkega narcisa postane normalen.

_ Patološki narcis mora dobiti **socialno potrditev svoje percepcije**, da se mu ne zmeša. Treba je razviti posebne strategije, da se dobi socialna potrditev, da je on najboljši. Patološki narcisi so zelo pametni, imajo notranjo motivacijo, da so pametni, da so uspešni. Najlažje vzdrževanje patološkega narcizma je, da se kupi tista stvar, ki je drugi nimajo _ **potrošnja** je najlažji način usklajevanja socialne in samopercepcije. Trošiti je treba tako, da si en korak pred ostalimi. S tem, ko trošijo, vzdržujejo svoje mentalno zdravje, nezavedna groza, da se cloveku zmeša. Ce patološki narcis ne dobi potrditve, občuti tesnobo, navzven ni razloga, ni artikulirana. Prav je to, da drugi ugotovijo, da je najboljši, ce ni potrditve, pride do krize _ propad osebnosti _ prakticira se cela vrsta **tehnike pozabe**: droge, alkohol, delomanija, telemanija.

_ Narcis je zmožen samo **ugodja**, je **amoralen** posameznik, sploh nima morale. Moralno je vse, kar prinaša ugodje in obratno.

_ Marketing, reklame sporočajo patološkemu narcisu tisti korak naprej v potrošnji, ki oblikuje ugodje _ moda: kaj je *in* in kaj je *out*.

_ Edino, kar se da narediti pri patoloških narcisih je, da se mu zamenja odvisnost, ki je zanj manj škodljiva.

_ Indigo otroci-delajo v svojem zaprtem sistemu, socialno okolje ima malo vpliva na njih. Patološki narcisi pa so odvisni od socialnega okolja.

_ Patološki narcis ima notranji motiv za trošenje, je idealne tip potrošniške družbe, on troši zato, ker mora trošiti, drugače se mu zmeša.

* Freud je prvi omenil Slovence. Njegov študent je preuceval uglednega slovenskega kulturnika. Analizo je treba placati (ker prostovoljno pristajaš na trpljenje). Slovenec je rekel osetu za denar in sicer vec kot ga je stala analiza, razliko pa je pospravil v svoj žep. Analitik je bil šokiran. Freud pravi, da so Slovenci nemoralni: »takim niti psihoanaliza ne pomaga«. Analitik personificira moralne vrednote, analiziranec dela tako, kot pravi analitik. Mora pa obstajati moralni imperativ, zaradi cesar se na psihoanalizi trpi.

PATOLOŠKI NARCIS-PERMISSIVNA SOCIALIZACIJA

_ Patološki narcis je rezultat **permisivne socializacije**, ker je avtoritarna vzgoja kriminalizirana. Otroku se mora v vsem ugoditi, nic se mu ne sme prepovedati, v nic se ga ne sili, se ga ne omejuje, ne kaznuje. Tudi oce postane negovalni objekt. Otrok tako strategijo socialnih odnosov vlece do smrti.

_ **Utopitev v željo drugega**: ce si podrejen, ce si nadrejen (drugi ljudje niso avtonomni, osebe, ki dajejo ugodje)

_ 3 vrste oseb, ki jih razdela patološki narcis: (1) ideali; (2) partnerji, od katerih upa, da bo dobil ugodje (3) butaste množice, ki jih prezira.

_ Patološki narcis ostane in se vede ne glede na starost kot predojdipovski otrok _ posledica je, da je **idealni potrošnik**, ki se **ni zmožen upreti** socialni avtoriteti _ to je politični razlog, zakaj se podpira permisivno vzgojo, da se državljani ne bodo zmožni upreti oblasti in bo oblast delala kar bo hotela.